

השם לבכי ממחשבת רוע

4 כי בליעל עם הופע יצר | היותם

וירועו כול אושי מבניתי

ועצמי יתפרדו ותכמי עלו

5 כאוניה בזעף | חרישית

ויהם לבי לכלה

ורוח עועיים תבלעני מהוות פשעם

תהלים כב, טו

פי 88,8; איוב לא, כא; ועיין בפירוש. — 5) פשעם: שאר השורה חלק.

- 3 השם לבכי ממחשבת רוע: טעם 3 הצלעות המקבילות: נבהלתי מאוד בראותי את גילויי הרשע, ובהמשך (כי בליעל וכו') הוא מגלה, שרשעה זו מופיעה כטבועה ביצרם של הרשעים. השם לבכי: חוזר ב'18, 20; השווה: 'בתוכי ישתומם לבי' (תהלים קמג, ד). כי בליעל עם הופע יצר היותם: מחשבת בליעל מתגלה כטבועה ביצרם ובעצם טיבם של הרשעים; בשעה שיצרם מופיע ומתגלה, מתגלה יחד אתו מחשבת בליעל. בליעל: משמש בהודיות כ'דבר בליעל', מחשבת בליעל, עיין במילון. עם הופע יצר: כיוצא בזה: 'יצרם הופיע לי למרורים' (5, 32, ועיין בנאמר שם). יצר היותם: היצר של קיומם הטבוע בעצם ישותם. 'היותם' הוא השורש של הפועל 'היה' והוא משמש כאן כשימוש בסרך 10, 8: 'ובכול היותי חוק חרות'; השווה גם קטע 4, 17. אפשר גם לקרוא: 'יצר היותם', 'הויה' הוא שם המצין את ה'יש', את הקיים, עיין 12, 9 ובנאמר שם. פירוש שני זה שווה בטעמו לפירוש הראשון; ואני מעדיף את הראשון, שהרי 'הויה' מציינת, כפי הנראה, את היש בכללו, ולא את קיומו של הפרט. דרך שלישית היא לקרוא 'הוותם' ולפרשו כלשון רשעה (עיין במילון), אבל אז לא יהיה ב'הוותם' חידוש לגבי 'בליעל'.
- 4 וירועו וכו': מכאן ועד סוף ההודיה הוא מתאר בשלוש תמונות את הרעדה שאחזה בו: (א) כבניין מתמוטט; (ב) בתיאור ישיר של חלקי הגוף; (ג) של אגיה בים סוער. צירוף התמונות גורע במקצת מבהירות הדברים. אושי: יסודות, עיין במילון. מבניתי: בנייני, המלה חוזרת בשורה 9 ועוד בהודיות, עיין במילון. ותכמי עלו: התכמים הם חלק מגופו; 'התכמים עולים' בהקבלה ל'עצמות המתפרדות', הכוונה היא להתנפחות הבשר או לתופעה דומה, ועיין בנאמר ל'5, 28 ובמילון. ואפשר גם לקרוא: 'ותכמו עלי' ולראות במלה הזרה פועל; כאילו אמר: 'עצמי טפחו על גופי' או כיוצא בזה. אבל אז נצטרך להניח, שמלבד השם 'תכמ' היה בשפה גם פועל משורש זה; וגם משמעותו של המשפט בכללו תקשה יותר. כאוניה בזעף חרישית: השווה: 'באוניה בזעף ימים' (6, 23, והנאמר שם).
- 5 חרישית: רוח סערה; המלה לקוחה מיונה ד, ה, ואף חז"ל הבינוה כ'רוח סערה' (גיטין לא, ב). השבעים תרגמו: 'לוהטת', התרגום פירש: 'שתיקא', ומכאן כנראה הפירוש 'שקטה', שנתקבל בשפתנו היום, והוא נפוץ כבר בימי הביניים (עיין במילוננו של בריהודה). ורוח עועיים: נמצא גם ב'6, 23; עיין בנאמר שם. תבלעני: שימוש כאן כמו ב'3, 14; והשווה תהלים קז, כו; ישעיה כח, ז ופסוקים דומים. מהוות פשעם: בגלל רעתם של רודפי; עיין 'הווה' במילון.

הודיה יב

רעדה

בחמש השורות הראשונות של דף 7 מונה בעל ההודיה את אברי גופו ומתאונן על הפגיעות שחלו בהם. המלים המסיימות 'מהוות פשעם', מלמדות אותנו שהצרות תקפוהו מחמת רדיפת הרשעים. תלונה שגרתית זו (עיין במבוא, סעיפים 22, 47) היא כנראה גופה וסיומה של הודיה קצרה, שפתיחתה נרשמה בראשיתו החסרה של הדף. אמנם אפשר לטעון, שאין כאן הודיה עצמאית, הואיל והדברים קצרים ושגרתיים מדי. אבל טענה זו תכריח אותנו להניח, שאין כאן אלא סיומו של הפרק הארוך שבדף 6, ומכאן ייתוספו קשיים אחרים; שהרי התלונה שלפנינו אינה מתאימה לחתימתו של הפרק הקודם, שכולו שבח הכת.

דף 7 1

אני נאלמתי מ[הוות רשעים

ולא אחפוץ] אלה [כי גדפוני |

2 והיתה ידי כזרו] ע נשברת מקניה

ותטבע בבבץ רגלי

3 שעו עיני מראות | רע

אוני משמוע דמים

1 מ[הוות רשעים]: על-פי 86,2; שורה 4 להלן. — [ולא אחפוץ] אלה [כי גדפוני]: שרידי אותיות. — [ולא אחפוץ] אלה: השווה סרך 24,9. — [כי גדפוני]: השווה 85,2. — 2) [והיתה ידי כזרו] ע: על-

1 נאלמתי: מרוב צרות; השווה 8, 36; 12, 32; תהלים לט, ג. [ולא אחפוץ] אלה: איני רוצה לעשות כדרך הרשעים.

2 [ידי]: הכרח להשלים בדרך זו; שכן ההקבלה דורשת שם של אבר עם סופית של כינוי הגוף הראשון, וכינוי זה אינו בתיבת [כזרו] ע'. בבבץ: כנראה טעה וכתב שלוש ביי"תים במקום שתיים. אף-על-פי כן אין אנו פטורים לגמרי מלהפש הסבר לשוני ל'בבץ' בשני ביי"תים; כיוון ש'בבץ' בא במקרא רק פעם אחת (ירמיהו לה, כב), ייתכן שגרס בעל ההודיה 'בבבץ' בנוסח המקרא שלפניו. אמנם לא מצאתי הסבר לשוני מניח את הדעת ל'בבץ'. שעו עיני: לפי ישעיה ו, י; לב, ג.

הנושא הכללי — הביטחון משמש פתיחה וחתימה. היסוד לאמונתו של המשורר — היינו: תורת הגזרה הקדומה — הועמד במרכזה של ההודיה. תיאור האידיאלים שהמשורר רוצה להגשים בחייו ניתן בשתי פסקות. האחת, העוסקת בחייו הפרטיים, קודמת למרכזה של ההודיה; השנייה, העוסקת בחייו הציבוריים, באה לאחר המרכז. שתי הפסקות האלה מסתיימות בתקווה לניצחון על המתנגדים. חזרה מכוונת על ביטויים מסוימים ('להרים קרן', שורות 16, 22, 23; 'להעזי בכוח', שורות 17, 19) משמשת קשר בין חלקיה השונים של ההודיה.

הודיה יג

ביטחוננו בחסדי האל

הודיה זו היא מעין סקירה כוללת של תורתו של בעל המגילה בעניינים שבין אדם למקום. בעל ההודיה מונה כאן את החסדים הרבים שעשת אתו האל ושורר את כולם למחרות אחת. לפיכך תמצא כאן בניסוח קצר וממצה את רובם של הנושאים החוזרים ונדונים בהודיות שונות. והכול הוכנס למסגרת אחת, והיא אמונתו של בעל ההודיות, שהאל מיטיב עמו, מצליח את דרכו ושומר אותו מכל אויביו. ההודיה בכללה חדורה הרגשה של שלוה נפשית. אפילו הזכרת השונאים — שגורת אחריה לעתים תלונות מרירות — אינה מערערת את שלוותה.

העיקר שבהודיה — היינו: הביטחון המוחלט בעזרת האל — אמור בנוסחת הפתיחה: 'כי סמכתני בעווכה'. להלן מסתבר, שביטחון זה כרוך בהכרח חולשתו העצמית של בעל ההודיות. הפסקה הראשונה (שורות 7-12) ממשיכה בעניין הביטחון, המחבר רואה את עצמו משול למבצר הבנוי על סלע, והוא מרחיב קצת את הדיבור בדימוי זה, המופיע בדף השישי. מתוך ביטחוננו הוא שמח בתורת אלהיו (שורה 10) ומקווה שהאל יגן עליו מפני שונאיו (שורות 11-12). אכן — כך מוסיפה הערה צדדית רבת-משמעות — בחסד שהאל עושה עם בחירו הוא מראה את ההבדל שבין הצדיק לרשע.

חלקה הבא של ההודיה מנמק את אמונת מחברה: האל, שידע וקבע מראש את יצרו של כל נברא, נתן לבעל ההודיות את הלב החפץ בתורת אמת והולילו בדרך הישרה (שורות 13-15). ועוד: הוא ראוי לישועה, כיוון שאין בו ביטחון-השוא בכוח העצמי, שמרחיק את בני-האדם מדרך האמת (שורות 16-17), ומתוך ידיעת חולשתו המוסרית של האדם הוא סומך על חסדי האל בלבד. הוא מקווה, שהאל יצליח את דרכו העתידה וייתן לו 'לגדל נצר' (שורה 19), כביטוי הסמלי. ההצלחה המוסרית האמיתית קשורה — לפי תורת ההודיות — בחברות ב'יחד'. לפיכך מיד לתקוות ההצלחה נסמכה התודה על 'העמדתו בברית אלי' (שורה 19). ועוד למדנו מהודיות אחרות (עייין במבוא, סעיף 28), שלא די לו לבעל המגילה להיות חבר פשוט בכת; הוא משמש כמנהיג לחבריו ב'יחד'. מנהיגותו מודגשת גם בהודיה שלפנינו: 'ותשימני אב לבני חסד וכאומן לאנשי מופת' (שורה 21). כך תגלה לעיני כול האהרה האלהית שזכה לה, והוא ייהנה מניצחון סופי ומוחיר על מתנגדיו. ההודיה חותמת בחזרה קצרה על עניין האהרה האלהית ובהכרזה מחדשת (כנגד הפתיחה) על ביטחוננו הכללי בעזרת האל.

השאיפה לאחד עניינים רבים לדיון מוסגר אחד נתנה את אותותיה במבנה ההודיה.

דף 7

6 אודכה אדוני

כי סמכתני בעווכה

7 ורוח | קודשכה הניפותה בי בל אמוט

ותחזקני לפני מלחמות רשעה

8 ובכל הוותם | ל [א] החתתה מבריתכה

ותשימני כמגדל עז

משלי יח, י — יא; תהלים סא, ד

ישעיה ל, יג

כתומה נשגבה

9 ותכן על סלע | מבנית

ואושי עולם לסודי

6 אודכה: פתח באמצע השורה. — 8 ל [א] החתתה: מטושטש לרגל קרע העובר את התיצו, ואף על-פי כן הקריאה בטוחה. — כתומה: כי פגומה מחמת קמט בגוויל. — נשגבה: כתב 'נסגבה' ותיקן ל'נשגבה'

6 כי סמכתני: כשימוש המקראי, השווה תהלים ג, ו; קמה, יד; ועוד.
7 ורוח קודשכה וכי: דומה לזה, אך מקוטע, ב'17, 26. רוח קודשכה: עיין במבוא, סעיף 45. הניפותה בי: התזת עליי, כמו: 'גשם נדבות תניף אלהים' (תהלים סח, י); והשווה שיר השירים ז, יז; בן-סירא מג, כ. הביטוי חוזר עוד בקטע 2, 9; קטע 2, 13; דף 17, 26. נמצאנו למדים, שרוח-הקודש נזרקת על האדם כדרך שנוזקים עליו מי הטהרה, וכך נאמר בסרך 4, 21: 'זיו עליו רוח אמת כמי נדה', אלא ששם מדובר על רוח-הקודש שלעתיד לבוא. תחזקני לפני מלחמות רשעה: מן ההמשך וממקומות מקבילים (כגון 4, 36) מסתבר, שהכוונה להתקפת הפושעים ולרדיפתם, כנגד זאת מופיעות 'מלחמות רשעה' (6, 29) במשמעות אפוקאליפטית.

8 ל [א] החתתה מבריתכה: לא נתת לי שאחת מפני הוותם ואעזוב את בריכתך. כיוצא בזה 2, 35, והשווה בנאמר שם. החתתה: הפעיל מן 'חתת' והשווה 'והחתתני' (ירמיה מט, לו) והנאמר על צורה זו בספרי הדקדוק של גיזוניוס-קאוטש, סעיף 52k; באואר-ליאנדר, עמ' 437. ותשימני כמגדל עזו כתומה נשגבה: בלשון זו נתברך גם נשיא העדה בברכות הסרך 5, 23. סמל התומה חוזר בהודיות; השווה 7, 3; 6, 26, ובנאמר שם. ותכן על סלע מבנית: השווה את השיבוטו של הכינוי 'כיפא' ב'ברית החדשה' (מתי טז, יח) והנאמר ב'תהילות שלמה' (בסורית) יא, ה: 'ואשתררת על שיעא דשריא (= סלע האמת) איכא דהו אתקנני'. לה, טז: 'ואתתסים שתאסי (= יסודי) על אידה דמריא מטל דהו נצבני'.

9 מבנית: עיין במילון, ואושי עולם: יסודות נצחיים, חוזר עוד ב'3, 35, ועיין במילון. סודי: יסודי, עיין במילון. לחומת בחן ללוא תודעזע: כיוצא בזה: 'היאח חומת הבחן

- וכול קירותי לחומת בחן ללוא תזדעזע |
 10 [ו] אתה אלי נתתו לעפים לעצת קודש
 ות[כן לבי ב] בריתכה ולשוני כלמודיך |
 11 ואין פה לרוח הוות
 ולא מענה לשון לכול [ב]ני אשמה
 12 כי תאלמנה שפתי * | שקר
 כי כול גרי למשפט תרשיע
 [ל] הבדיל בי בין צדיק לרשע |
 13 כי אתה ידעתה כול יצר מעשה
 וכול מענה לשון הכרתה
 14 ותכן לבי | [בל] מודיכה

תהלים לא, יט

במשיכת קולמוס. — 9) לחומת: הקמט מכתיר את רוב החיית. — תזדעזע: כתב 'תזדעזע' ותקן ל'תזדעזע'. — 10) נתתו לעפים: כנראה טעות סופר, עיין פירושו. — ות[כן לבי]: על-פי שורה 18. — [ב]ברייתכה: שריד הכי"ת הראשונה נראה. — 11) ואין פה לרוח: מטושטש. — [ב]ני: קטוע. — שפתי: חור בטעות על התיבה בתחילת שורה 12. — 12) [ל]הבדיל: רוב הלמ"ד ומחצית הה"א מוסתרות בקמט הגוויל. —

פנת יקר בל יזדעזעו יסודותיהו' וכו' (סרך 8, 7). ניסוח דומה לזה ב'6, 27—26. משני המקומות המקבילים מסתבר, שיש כאן רמז לישיעה כה, טז.
 10) נתתו לעפים לעצת קודש: קשה. נתתו: מתפרש בקושי: נתת אותו, אבל אין לדעת מה הוא הדבר שנתן האל. אני מציע לקרוא 'נתתני', שכן בהודיה כולה מדבר המחבר על עצמו. טעם הדברים: עשיתני מנהיג לכת. לעפים: איני יודע לפרשו. אולי יש לקרוא: 'לעפים' או: 'לעניים' (= לעניים), ולפרשו ככינוי לכת (נוסף על 'עצת קודש'), ועיין בנאמר על 'לעפיי' (6, 15). נתתו לעפים: אפשר גם לתקן: 'נתת ולעפים' (השווה 5, 30). וטעמו — שהאל העמיד את הכת בניסיון; אולם אין רעיון זה משתלב יפה בהמשך. גם צורת הריבוי, 'ולעפים', במקום: 'ולעפות' — קשה. לעצת קודש: כינוי לכת. חזר עוד בסרך 8, 21; אוריחוושך 4, 3. ולשוני כלמודיך: לפי 'לשון למודים' (ישעיה נד, ו) ואולי צריך להיות: בלמודיך.

11) ואין פה: אין פתחון-פה, השווה תהלים עג, ט; שופטים ט, לה. כנגד סגולת הדיבור שניתנה לצדיק יצטרכו הרשעים לשחוק. לרוח הוות: מקביל ל'בני אשמה'. הכוונה לרוח הגורמת לרעתם של הרשעים. השווה 'רוח עולה' (סרך 4, 9), שגם היא משמשת כינוי לציבור הרשעים; והשווה סרך 3, 19. מענה לשון: עיין במילון.
 12) כי כול גרי למשפט תרשיע: לפי 'מי גר אתך עליך יפול... וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי' (ישעיה נד, טז—טז). השינוי העיקרי הוא בלשון המליצית 'גרי', שהועברה מתחילתה של הפסקה המקראית לסופה (המובא כאן) והמשמשת במקומה של 'תקום' הפשוטה יותר. בעל ההודיות השתמש בלשון 'גר על' גם ב'23—24; קטע 3, 15. תרשיע: האל ירשיע בדין את מתנגדי הצדיק. המלה באה בשימושים אחרים ב'9, 9; קטע 9, 9; סרך 7, 5. עיין במילון. [ל]הבדיל בי בין צדיק לרשע: האל ייתן לי לבצח את מתנגדיי כדי שיראה העולם בדוגמתי את ההבדל, שהוא עושה בין הצדיקים והרשעים. זה מעיקרי תורת ההודיות, עיין במבוא, סעיפים 37, 55.
 13) כול יצר מעשה: את כל נטיותיהם של הנבראים. יצר: עיין במילון. מענה לשון הכרתה: אתה יודע מה שיאמרו לפניך; נושא זה נדון בהרחבה ב'17, 27 ואילך.

- ובאמתכה לישר פעמי לנתיבות צדקה
 15 להתהלך לפניך בגבול | [חיים]ם
 לשבילי כבוד ושלום לאין ה[סר]
 ולוא | להשבת לנצח |
 16 ואתה ידעתה יצר-עבדכה
 כי לא [על הון ובצע נש] ענתי
 17 להרים ל[מעלה קרני | ו] להעיו בכוח
 ומחסי בשר אין לי
 [כיא ליצר חמר] אין צדקות
 18 להנצל מפ[ניך | בל]וא סליחה
 ואני נשענתי ברו[ב רחמיכה
 ולגדול] חסדכה אוחיל
 19 להציץ | [בי]שע ולגדל נצר

15) [חיים]ם: השווה תהלים קטז, ה; התיבה 'וחיים' שנמחקה באמצע השורה אפשר שהיתה חזרה שבטעות על התיבה החסרה. — לשבילי: י' שנייה תלויה. — כבוד: אחריו 'וחיים' מנוקד ומחוק. — ה[סר]: על-פי 18, 6. — לבצח: שאר השורה חלק. — 16) [על הון ובצע]: על-פי 28, 10; פשר-חבוקק 5, 9; שריד העי"ן נראה. — [למעלה קרני]: על-פי שורות 23—24. 'קרני' היה כנראה מוסף בסוף הגיליון. — 17) [ו]להעיו: שריד הוי"ו נראה. — [ליצר חמר]: השווה במילון. — 18) ברו[ב רחמיכה]: עיין

14) ובאמתכה לישר פעמי וכו': ובאמתך, היינו: בחסדך, רצית ליישר את פעמי וכו'; ואפשר לפרשו: ותכן לבי באמתך כדי שאישר את פעמי ('אמתכה' = תורתך). שימושה של 'אמת' רחב בהודיות, עיין במילון. טעם הדברים: האל קובע את דרכו הישרה של הצדיק; עיין במבוא, סעיף 47. לנתיבות צדקה: השווה 4, 4; בריית-דמשק 1, 16. להתהלך לפניך בגבול [חיים]ם: לפי תהלים קטז, ט; 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים'; 'אתהלך' הוא מונח בהודיות, עיין במילון. גבול: עיין במילון.
 15) כבוד ושלום: השווה סרך 4, 6—8. [ולוא] להשבת: בלי הפסקה, עיין במילון; היינו: אתהלך תמיד בשבילי כבוד.

16) ידעתה יצר עבדכה: ידעת כי יצרי טוב.
 17) [ו]להעיו בכוח: לסמוך על כוחי, להתגאות בכוחי; שימוש זה אינו מקראי. ומחסי בשר אין לי: איני סומך על כוח גופי; או: איני סומך על מה שבגיי-אדם, שהם בשר-ודם, נהגים לסמוך. השווה: ייצר בשר לא שמתה לי מעוז וכו' (10, 23); ועיין 'בשר' במילון. מחסי: מחסה, עיין במבוא, סעיף 6.
 18—17) אין צדקות להנצל מפ[ניך | בל]וא סליחה: אין האדם יכול לסמוך על צדקתו להינצל במשפטו של האל, אלא אם יזכה בסליחתו וברחמינו של האל. זה כלל גדול בתורת ההודיות; ועיין במבוא סעיף 43.

18) סליחה: מונח בהודיות, ומשמעותו רחמים בכלל, עיין במילון. ואני נשענתי: כנגד: 'לא [נש] ענתי' (שורה 16); השווה עוד 36, 4 ובנאמר שם.
 19—18) להציץ [בי]שע ולגדל נצר: הצדיק בישועתו נמשל לעץ רענן, המצמיח פרחים וענפים חדשים. תמונה מקראית, הבאה בשימושה הסתמי עוד ב'6, 15. כאן יש רק רמז קל לסמל המיוחד והחשוב של הכת המשולה למפריח נצר' (8, 5—15). להציץ: לפי במדבר

להעזי בכוח ול[הפריח פרח
20 כיא ב] צדקתך העמדתני | לבריתכה
ואתמוכה באמתכה ואת[יסר בחוקיכה]

ותשימני אב לבני חסד |

זכריה ג. ח

21 וכאומן לאנשי מופת

ויפצו פה כיון[קים]

22 וישמח[ו כשעשע עולול בחיק | אומניו

ותרם קרני על כול מנאצי

ויתפ[וררו כפן] ארות אנשי מלחמתי ישיעה מא. י—יב

23 ובעלי | רבי כמוץ לפני רוח

תהלים לה. ה

וממשלתי על בני [עול

כי אתה א] לי עזרתה נפשי

24 ותרם קרני | למעלה

במילון. — 19) [בין]שע: עקבות. — ול[הפריח פרח]: השווה 15,6 — 20) באמתכה: הבי"ח לקויה. —
ואת[יסר בחוקיכה]: השווה סרך 10,9 — 21) כיון[קים]: בהקבלה ל'עולול'; השווה שמואל א ט"ג,
ופסוקים דומים. — כיון[קים וישמח]ו כשעשע: אפשר גם להשלים 'כיון[קי שדים] וכשעשע', שכן
הוי"ו נראית כצמודה לתיבה שלאחריה, אבל או יחסר פועל למשפט. אין מקום להשלים 'וישחעשעו' במקום
'וישמחו'. — בחיק: י' תלויה. — 22) ויתפ[וררו כפן] ארות: עיין פירושו. — 23) בני [עול]: שריד
העי"ן וראה. — [כי אתה א]לי: נוסחה שגרתית.

יז, כג; ישעיה כו, ו; תהלים עב, טז, ופסוקים דומים. להעזי בכוח: כנגד 'להעזי בכוח'
(שורה 17); עכשיו, כשאני נשען על חסדי האל, אני יכול להתפאר בכוחותי שלי.
19—20 [ב] צדקתכה העמדתני לבריתכה: עשיתי לחבר הכת בגזרתך הצודקת (עיין
במבוא, סעיפים 36, 44, 57), ואפשר ש'בצדקתכה' בא כאן במשמעות הכללית של 'ברחמיך'.
20 ואתמוכה באמתכה: סומך אני על חסדך, עיין במילון ל'תמך'. ותשימני וכו': עיין
בפתיחה להודיה זו, ובמבוא, סעיף 28. לבני חסד: השווה: 'אביוני חסד' (22, 5), ובנאמר
(שם).

21 וכאומן: התמונה לקוחה במדבר יא, יב; ותמונה דומה. בהודיות 36, 9: ויפצו פה:
טעמו: יפתחו את פיהם לאכול ממזוני הרוחני כילדים שהאומן מאכיל אותם. 'פצה' בא
בשימוש דומה ביחזקאל ב, ח. ויפצו פה כיון[קים]... עולול: אולי לפי: 'מפי עוללים
ויונקים וגו' (תהלים ת, ג). יש כאן מעין הרחבת המשל של 'אב... וכאומן' מן השורה
הקודמת. כשעשע עולול: אולי לפי ישעיה יא, ח. 'להשתעשע' רגלי בהודיות, עיין במילון.
עולול: עולל, חולם במקום קמץ, עיין במבוא, סעיף 9.

22 מנאצי: בא בשימוש זה גם ב'22, 4. ויתפ[וררו כפן] ארות: ההשלמה מוצעת על-פי
ההודיה נקט לשון נופל על לשון במקום שנודמן לו הדבר. לפיכך אני מגיח, שהשתמש
כאן במלת 'פוארות' במשמעות: ענף דק ויבש, וכך אפשר להבין 'פארה' גם בישעיה י,
לג (השווה דברים כד, כ). ואפשר שהשתמש במלה במשמעות: מוץ, סובין (בהקבלה
מדויקת להמשך), שהרי זהו מובנו של 'פארי' בארמית של חז"ל (עיין במילונים ובהערותו
של גולדשמידט למילונו התלמודי של לוי כרך ד, עמ' 682).

והופעתי בא[ור] שבעתים
ב[אור אשר הכי]נותה לכבודכה |

25 כי אתה לי למאור [עו]לם

ותכן רגלי במ[ישור נצח]

(24) בא[ור]: שריד האלי"ף נראה. — לכבודכה: סוף השורה חלק. — 25) במ[ישור נצח]: על-פי 20, 2;
הקבלה ל'עולם'. אפשר גם 'במ[שפטיכה]'. סוף השורה חלק.

24 והופעתי בא[ור] שבעתים וכו': האל מעניק מזוהר כבודו לבחירו; שיא התפארת
שקווה בעל ההודיה לזכות בה. השווה 26, 9 ובמילון. מחוץ להודיות מצויים סמלים דומים
הרבה; השווה סרך 8, 4; תהלים צו, יא; ישעיה ל, כו; הנוך קד, ב; קת, יב—יג;
ובמדרשים על זוהר הצדיקים לעתיד לבוא, למשל ויקרא רבה ל, ב; ועיין גם: S. Aalen,
Die Begriffe Licht und Finsterniss, Oslo 1951, pp. 199, 320; F. Nötscher,
Zur theologischen Terminologie der Qumran Texte, Bonn 1956, pp. 102,
129—133, 110—111. והופעתי: עיין במילון. [אשר הכי]נותה לכבודכה: שמא
הכוונה לאור שבעת הימים הגנוז? השווה בראשית רבה ג, ו ומדרשים דומים.
25 למאור [עו]לם: השווה ישעיה ס, יט. כאן אפשר שהכוונה היא, נוסף על האמור לעיל,
להארת הדעת, כמו ב'5, 4; ועיין בנאמר שם. כי אתה לי למאור וכו': חתימה מיוחדת,
המובלטת בכתב-היד על-ידי מה שהיא כתובה בשורה בפני עצמה.

- ומי יצ[ד]ק לפניכה בהשפטו
 29 ואין | להשיב על תוכחתכה כול רוח
 ולא יוכל כול להתיצב לפני חמתכה
 30 וכול בני | אמתכה תביא בסליחות לפניכה
 [לטהר]ם מפשעיהם ברוב טובכה
 31 ובהמון רחמיכה | להעמידם לפניכה לעולמי עד

בראשית כא, לג

כי אל עולם אתה

משלי ד, כו

32 וכול דרכיכה יכוננו לנצח | נצחים

שמואל ב ז, כב ועוד

ואין זולתכה

ומה הוא איש תהו ובעל הבל

איוב לו, יד

33 להתבונן במעשי פלאך | [הגדולים]

אותיות ביד אחרת, כנראה 'צבו'. — חמתכה: 'חמתך' כתוב. בין ח'ית למי"ם אות גרודה. — 30) תביא: תלוי. — [לטהר]: שרידי 'הר' נראים. — רחמיכה: ח' נתקלפה. — 31) עד: אחריו רווח בשיעור חיבת. — 32) נצחים: 'צח' ברורות, השאר מטושטש. — 33) [הגדולים]: עקבות למי"ד ומי"ם ברורות.

עיין במבוא, סעיף 19. ומי כאמתכה: ומי רחום כמוך. ומי יצ[ד]ק לפניכה בהשפטו: אין אדם יכול לצאת זכאי בדין, עיין במבוא, סעיף 36. והשווה תהלים קמג, ב.
 29 ואין להשיב על תוכחתכה: חוזר ב'12, 30—31. כול רוח: כנראה נושא למשפט הקודם, היינו: אין כל רוח יכול להשיב וכו'. 'רוח' טעמו כאן, כנראה: כל מי שרוח בו, כל אדם; והשווה שימוש דומה ב'1, 15; 13, 15. הבנת המלה קשה גם מחמת סדר המלים הבלתי-רגיל. אני חושב שהמלה 'צבו', הרשומה מעל ל'רוח' ביד שנייה, היא ניסיון לתקן את הקושי. 'צבו' טעמה דבר בארמית; המתקן התכוון לומר: 'ואין להשיב על תוכחתכה כל דבר', כמו 'להשיב דבר' (12, 20). 'צבו' בא שוב בצורה העברית 'צבות' ב'10, 18 (במקום מקוטע). להתיצב: עיין במילון.
 30 וכול בני אמתכה וכו': למרות חומרתה של מידת-הדין זכו אנשי הכת, בחירי האל, במידת הרחמים ובכפרת העוונות. בני אמתכה: חוזר ונשנה בהודיות, עיין במילון. כינוי דומה לזה בא בחנוך קה, ב.
 31 להעמידם... לעולמי עד: הניסוח דומה לדברי-הימים א יז, יד. וכול דרכיכה וכו': כיוון שאתה קיים לנצח (אל עולם), אף הדרכים שקבעת בנוהג עולמך יתקיימו לנצח. וכול דרכיכה יכוננו: הפסוק נאמר במקרא על בשר-יודם, וכאן הוצא מפשטו; אבל השווה יחזקאל יח, כה.
 32 ואין זולתכה: חוזר ב'9, 10. ומה הוא... להתבונן: מה הוא, כדי שיהיה ראוי להתבונן; משפטים במבנה דומה לזה רגילים בהודיות; השווה 4, 29; 10, 3; 13, 14, ועוד. איש תהו ובעל הבל: כינויים אלה אינם חוזרים שוב בהודיות אף-על-פי שהעניין — אפסותו של האדם — נאמר בהן פעמים רבות (עיין במבוא, סעיף 40). ובעל הבל: השווה תהלים לט, ו-1; טב, י; סך 5, 19.

הודיה יד

על מתן הדעת

הודיה זו היא ניסוח קצר ומגובש של אחד העקרונות החוזרים בתורתן של ההודיות. והוא: האדם בשפלותו אינו ראוי לדעת את רזי האל הנפלאים, ואף-על-פי כן גילה האל את סודו לבחיריו אשר רצה בהם (עיין מבוא, סעיף 51). כדרכו בהודיות רבות, מודה כאן אפוא בעל ההודיות לאל על שנתן לו להתבונן במעשי פלאו, אלא שכאן ייחד לתודתו על מתן הדעת הודיה בפני עצמה. הנושא העיקרי — היינו: התודה על מתן הדעת — בא בפתיחתה ובחתימתה של הודיה זו. בין הפתיחה לחתימה נדונו הדברים המסבירים את הפלא ואת החסד שבמתן הדעת, היינו: גדולתו של האל וחולשתו של האדם ובחירתם של אנשי הכת. רוב המקום הוקדש לתיאור שפלותו של האדם, המכונה 'איש תהו'. אין האדם כשלעצמו יכול לעמוד בפני חמתו של האל הגדול והנורא, אבל האל בחסדיו מרחם על 'בני אמתו' ומטהרם מפשעיהם. לפיכך זכה בעל ההודיות — ודווקא בגלל גדולתו של האל — 'להתבונן במעשי פלאי' של בוראו.

דף 7

26 א[ודכה אדוני]

כי השכלתני באמתכה |

27 וברזי פל[אכה] הודעתני

ובחסדיכה לאיש [תהו]

ו[ברוב רחמיכה לנעוי לב |

משלי יב, ח

28 [מי] כמוכה באלים אדוני ומי כאמתכה

שמות טו, יא

26) א[ודכה]: מתחיל באמצע השורה, שרידי אותיות. — פל[אכה]: סופו מטושטש. — 27) לאיש [תהו]: על-פי שורה 32 להלן. — 28) [מי]: עקבות. — 29) כול רוח: ר' גוומה; מעל לרווח כתובות שלוש

26, 27 השכלתני... הודעתני: נוסחה מצויה בהודיות, עיין במילון (לכל המלים). ובחסדיכה... לנעוי לב: עשית זאת (כלומר: הודעתני את רזיך) מתוך חסדיך וכו'. המשפט חסר פועל, המסתבר מתוך ההמשך. ניתן אמנם לחשוב, שהיה הפועל כתוב במקום הלקוי אהרי 'לאיש': אבל נראה לי יותר להשלים [תהו], שכן 'איש' כשלעצמו חסר משמעות. 28) [מי] כמוכה וכו': הפסוק הובא כאן כדי להביע את גדולת האל. מן הגדולה הסתמית הוא עובר לתיאור כוחו של האל לשפוט את האדם. אדוני: במקום שם הוי"ה שבפסוק;

על התרחקותו מעדת שוא

על קיומה של הודיה קצרה זו מעידים פתיחתה (שבתחתית דף 7) וסופה בראש דף 8. גופה לא נשתמר, ומשום כך אין לדעת מה היה תוכנה. אף-על-פי שנוסחת הפתיחה נשתמרה ללא המשך, מכל מקום אינה מחוסרת-רעניין: היא מביעה בבהירות יתרה את השקפתו של בעל ההודיות, שהעולם מתחלק לצדיקים ולרשעים, המהווים מעין שני מחנות מנוגדים. האל מפיל לאדם גורל וקובע לו, עם איזה משני המחנות יימנה, והוא מעניק מחסדו ומסליחתו רק למי שנמנה עם גורל הצדיקים. השקפה זו אופיינית היא למגילות בכללן, והיא גם חלק מתורתן המיוחדת של ההודיות, עיין במבוא, סעיף 32. אבל דווקא בשורה מבודדת זו מצאנו את ניסוחה החריף והברור שבמגילת ההודיות.

- דף 7 34 [אודכ] ה אדוני
 כי לוא הפלתה גורלי בעדת שו
 ובסוד נעלמים לא שמתה חוקי |
 35 [ותבי] אני לחסדיכה ולסליח [ותיכה אקה]
 ובהמון רחמיכה לכול משפטי ... |
 36
 (חסרות שורות אחדות)
 8 דף 2
 ... צדק] תכה תכון לעד
 3 כי לא | תה

דף 7, שורה 84) הפלתה: תלוי. — גורלי: מטושטש. — בעדת: ע' תלויה. — 35) [אקה]: על-פי 22,10. — ובהמון: קטוע. — 36) משורה זו נשתמרו שרידי ש' סמוך לתחילתה; ו'עולה ובחיק' בסופה. דף 8 שורה 1) רק שרידים בלתי-ברורים בשליש האחרון. — 8) השליש הראשון של השורה חסר חוץ משתי האותיות שהיו בסופה: '...תה'. שאר השורה חלק.

34 הפלתה גורלי: השווה: 'כמו שלא נפל גורלו בתוך למודי אל' (בריית-דמשק 4,20); ועיין 'גורלי' במילון. בעדת שו ובסוד נעלמים: כיוצא בזה: 'סוד שוא ועדת בליעל' (2,22, ועיין בנאמר שם). שו: שוא. על תופעות דומות עיין במבוא, סעיף 7. נעלמים: עיין במילון וגם 3,28 ובנאמר שם.

משל העצים

פרק זה הוא עיבוד שירי של משל, שרווח כפי הנראה בספרותה של הכת. למשל משמעויות אחדות, והוא מתרחב על-ידי תמונות וסמלים שונים עד שהוא נעשה מעין סבך של רמזים וסמלים. הנראה בקריאה ראשונה מחוסר משמעות. אף-על-פי כן אפשר להגיע אל עיקר כוונתם של הדברים, ומשהובן העיקר מתפרשים גם שאר העניינים יפה.

שתי פנים חשובות מראה בעל ההודיות במשל: צד כללי וצד פרטי. הצד הכללי מתאר את מהותו של היחד ונדון בחלקה הראשון של ההודיה; חלקה השני מוקדש לצד הפרטי, העוסק בבעיותיו של בעל המגילה. סופר המגילה הפריד בין שני החלקים על-ידי רווח כחצי שורה ביניהם (שורה 15).

וזה סיפור המשל, כשהוא מופשט ממליצותיו וסיבוכיו: האל נטע גן רווח ונחמד, ובגן זה שני מיני עצים — 'עצי חיים' ו'עצי מים'. עצי החיים הם שתילים רכים, אבל לעת עתה מסתירים אותם עצי המים הרמים והנישאים. לעתיד לבוא ייבלו עצי המים, ועצי החיים יגדלו ויפרחו וייתנו את צלם לתבל כולה, שכן רק עצי החיים נהנים מהשקאתו הבטוחה של מעיין לא-אכזב הנמצא בגן.

משעלה בידנו לעמוד על פשוטו של המשל, אין עוד ספק בפתרונו: השתילים הרכים והמוסתרים עכשיו משל הם לכת, העצים הגדולים המסתירים אותם הם מתנגדיה. המעיין המשקה את עצי החיים משל הוא לתורת האמת, והמשל בכללו מבטא את תקוותיה של הכת לעתיד לבוא.

משל זה הוא הרחבה של סמל נפוץ בספר חנוך ובספרות הקשורה בו. סמל זה בא לידי ביטוי במונח 'מטעת עולם' ובמונח 'נצר', הבאים בהודיה זו בשורה 6 ובשורה 10. מונחים אלה מקורם בפסוק: 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר' (ישעיה ס, כא). כנראה נתפרשו דברי הפסוק כהשוואת צדיקי ישראל לנצר, לשתיל אשר נטע האל; עכשיו השתיל קטן, רך ועלוב, אבל לעתיד לבוא יתפאר האל בו ודווקא בו, שכן הצדיקים דווקא עתידים לרשת את הארץ לעולם. מתוך כך נוצר המונח 'מטעת' בצירופיו השונים, המציין תמיד את הציבור הקיים כבר בהווה, והעומד להתקיים ולגדול בעתיד; את הציבור העלוב והנרדף הטומן בחובו את תפארתו של האל לעתיד לבוא; או, אם תרצה — אותו חלק העם, שיזכה להתקיים גם לאחר הפורענות. הצירוף 'מטעת עולם' שבהודיתנו (שורה 6) בא בספר חנוך פד, ו. נפוץ יותר בספר חנוך הצירוף 'מטעת צדק', הנוכח שם ראשונה בפסוק י, טז (שאר המקומות רשומים בהוצאת צ'ארלס

הגדולה של הספרים החיצונים בהערה למקום זה). השווה במיוחד חנוך צג, ה—ג, שבו הובלט יפה רעיון הקיום מן ההווה לעתיד, המובע בסמל זה. ועוד השווה יובלות א, טז; כא, כד; ברוך הסורי פרק לו; צוואת יהודה כד, ה; עזרא הרביעי ט, כא—כב; תהילות שלמה לח, יז. סמל מאלף ודומה בתוכנו הוא משל הנורע באיוונגליון של מארקוס, ה, ל—לב.

לגבי הודיה זו מאלף במיוחד הפסוק ממזמורי שלמה: 'צדיקי אדני הם עצי החיים, מטעתם שורשה לעד' (יז, ג—ד). בדברים אלה מפותח הסמל למליצה רחבה, הקרובה מאוד בצורתה למשל שלפנינו. אך מבחינת המשמעות של הסמל חשובות ומאלפות במיוחד הבאותיו בספרותה של הכת עצמה. הכת הרי טענה, שהכינוי 'מטעת עולם' מוסב דווקא עליה—ה'יחד' הוא מטעת העולם האמיתית; כלומר, ה'יחד' הוא אותו חלק של כלל ישראל, שבחובו טמונה תפארתו העתידה של האל. המלים 'זהו להפריח נצר למטעת עולם' שבהודיתנו (שורה 6) מקבילות אפוא במשמעותן המלאה למה שנאמר בסרך היחד: 'בהיות אלה בישראל נכונה עצת היחד באמת למטעת עולם' וכו' (סרך 8, 4—5); וכיוצא בזה בברית-דמשק 7, 1 (ושם רמז מיוחד לישעיה ס, כא). עיקר כוונת המשל היא אפוא הטענה, שהכת היא 'המטעת' האמיתית, הרחבתו השירית של המשל גוררת אחריה תוספת עשירה של תמונות וסמלים, שכולם קשורים בתמונה העיקרית של הגן והעצים. מן המשל נשמע הד הדימוי המקראי של הצדיק לעץ רענן (תהלים א, ג), ושל צמיחתם הבטוחה של הצדיקים בניגוד לשגשוגם הזמני והחולף של הרשעים (שם צב, ת, יג ואילך). הגן הוא גם משל לכת, שהרי היא נבדלת מן העולם החיצון כמו גן גדור שבתוך השדה; מצד אחר משמש הגן תמונה של העולם בכללו, שגדלים בו גם 'עצי מים' וגם 'עצי חיים'. על אנשי הכת מדובר כאן בלשון רבים, שכן משולים הם לעצים הרבים שבגן מטעיו של האל; אך מצד שני, מדובר עליהם גם בלשון יחיד, שכן הם ה'מטעת' היחידה, גדולתה העתידה של ה'מטעת' משולה לעץ רם ונישא, ולכן הושפע תיאורה ממשל העץ המשמש מחסה לכל עוף ולכל חיה של יחזקאל, פרק יז ופרק לא, ושל פרק ד בדניאל. מבחינה אחרת דומה המטעת לעץ החיים שבגן-העדן, שכן מוסתרת היא במצוות האל, כמו עץ החיים הסגור והמסוגר בגן-העדן. אם כן הכת בכללה, הטומנת בחובה את תורת האמת, משולה לגן-העדן, שעץ החיים נתון בתוכו; והבדלתה של הכת דומה לשמירה המעולה של גן-העדן, תורת הכת משולה גם לעץ החיים וגם למעייני הנובע מים חיים, ששניהם נתונים בתוך הגן. כל הסבך הזה של תמונות ומשלים מתגבש לנושא שירי מרכזי אחד, והוא, בפשטותו הפיוטית—דימוי הכת לגן.

עם הצגתה של תמונה זו בבהירות הדרושה עובר בעל ההודיה לבעיה המיוחדת לו, והיא: מה תפקידו שלו בגן זה? אמנם בדברי הפתיחה להודיה (הבאים לפני המשל המתואר לעיל) נראה, שמשול הוא לאחד העצים שבגן. אבל בחלקה השני של ההודיה הוא מספר בהרחבה, שהוא הגנן הממונה על השקאת הגן. כל זמן שמי תורת האמת זורמים מפיו המשול למעייניו, הגן משגשג ופורה. בו ברגע שייפסק מעייניו זה, ייבש הגן וייהפך לשממה. בלשון אחרת: בעל ההודיה מציג את עצמו כמנהיג רוחני של עדתו (עיין במבוא, סעיף 28). ממשל הגן הוא לומד לקח נוסף; הוא לקח אחריותו האישית לשלומה של הכת. אחריות זו ממלאת אותו חרדה וצער,

שכן חושש הוא, שמא לא יעמדו לו כוחותיו למלא את תפקידו כראוי. בשורה 26 הוא עוזב לפתע את משל העצים ופותח בתלונה כאובה ושגרתית על צער רב ועל מחלה קשה שתקפתו. המשכה של התלונה כתוב בחלקו התחתון של הדף, וקשה לקרוא אותו ולהבינו כראוי. מכל מקום מסתבר מן הדברים המקוטעים, שזו תלונה על חוסר-אונים, על החולשה המונעת את הגנן לטפל בגנו כראוי. סיומה של ההודיה חסר, אבל ניתן לשער, שחתמה בהתעודדותו של הגנן (כמו התעודדותו של המנהיג בהודיה ח), שבאה לו בחסדי האל ושעל-ידיה ניתן לו לעשות גדולות בתפקידו.

- דף 8 4 או [דכה אדוני
 4 כיא נ] תתני במקור נוזלים ביבשה
 ומבוע מים בארץ ציה
 5 ומשקי | גן [רווה אשר נטעת] ה
 מטע ברוש ותדהר עם תאשור יחד לכבודכה ישע' מא, ט
 6 עצי | חיים במעין רו
 מחובאים בתוך כול עצי מים
 והיו להפריח נצר למטעת עולם |
 7 להשריש טרם יפריחו

4 [כיא נ] תתני: עקבות. — ומשקי: מ' מטושטשת. — 5 [נטעת] ה: עקבות.

- 4 [נ] תתני וכו': שמת אותי במקום של מים חיים, עשיתי לחבר הכת הנהגה מתורת האמת. בנקודה זו דומה המשל במיוחד למשל הצדיק הנדרמה לעץ של תהלים א, ג (וכיוצא בו). ההודיה פותחת בתורה אישית, אבל היא עוברת מיד לעניינים הנוגעים לכת בכללה; היינו, בלשון המשל, לתיאור הגן שהעץ נטוע בו. ומשקי: משקה, לכתוב זה עיין במבוא סעיף 6.
 5 לכבודכה: עיין במבוא, סעיף 37.
 5—6 עצי חיים במעין רו: אנשי הכת שזכו לתורת האמת, הגדרה זו מסכמת את תיאור העצים, ויש בה רמז לגן עדן.
 6 מחובאים בתוך כול עצי מים: עצי החיים מוסתרים עכשיו בתוך עצי המים, הגבוהים מהם. גובהם של 'עצי המים' ורשעתם מסתברים מן הפסוק הנרמז כאן: 'למען אשר לא יגבהו בקומתם כל עצי מים' וגו' (יחזקאל לא, יד). והיו: לעתיד לבוא. להפריח נצר למטעת עולם: עיין בפתיחה להודיה זו. להפריח נצר: כיוצא בזה: 'לגדל נצר' (6, 15). מלבד הרמז לישעיה ס, כא (הנדרן בפתיחה) אפשר שנרמז כאן גם 'נצר משרשי יפרח' (ישעיה יא, א). 'להפריח' של ההודיה אולי תלוי הוא ב'יפרח' של הפסוק, כאילו גרסו 'יפרח', אמנם חילוף זה עדיין אינו ראייה, שבאמת גרסו 'יפרח', כיוון שאפשר להסבירו מתוך נטייה לנקוט מלה נוחה יותר אגב השימוש בעצם הפסוק. לפיכך אין מכאן חילוק למי שמציעים לתקן 'יפרח' בישעיה יא, א (על-סמך התרגומים העתיקים, שבאמת אינם מחייבים זאת).
 7 להשריש טרם יפריחו: עצי החיים אינם פורחים מיד, אלא משרישים ראשונה, בניגוד ל'עצי המים' ש'במטעתם יתשגשו' (שורה 9). הכת שפלה עכשיו, אבל עתידה היא להיות

ירמיה יז

ושורשיהם ליוב [ל] ישלחו
ויפתח למים חיים גזעו *

8 ויהי למקור עולם

ובנצר עליו ירעו כול [חית] יער

9 ומרמס גיזעו לכל עוברי | דרך

בראשית א, כא ; תהלים עח, כז

ודליתו לכל עוף כנף

וירמו עליו כול ע [צי] מים

כי במטעתם יתשגשגו |

10 ואל יובל לא ישלחו שורש

ומפריה נצר ק [ו] דש למטעת אמת סותר

11 בלוא | נחשב ובלא נודע חותם רוז

7 גזעו : כך צריך להיות, 'גזעו' כתוב. 8 - [חית] יער : שריד ח' נראה ; ההשלמה על-פי תהלים ג' ; קד.כ. 9 - ע [צי] : על-פי שורה 8. 10 - ק [ו] דש : ק"ף ודל"ת קטועות. 11 - רוז : אחריו רווח בשיעור תיבה.

חשובה. ושורשיהם ליוב [ל] ישלחו: טעם ההשגחה הוא, שלשורשים ניתנת השמות להגיע אל מקור מים בטוח. לפיכך: ויפתח למים חיים גזעו: גזע העץ, היינו השורש, שואב את המים החיים של התורה. התיאור עובר מלשון רבים (עצי הגן) ללשון יחיד (המטעת, עץ התבל). גזעו: 'גזע' כאן ובשורה 8 להלן, חלקו של הצמח הטמון באדמה, שורש, וכך גם בישעיה מ, כד; איוב יד, ח.

8 ויהי למקור עולם: העץ נעשה מקור נצחי של ברכה. הסמל 'מקור עולם' משמש כמטבע לשוני (הוא בא עוד ב'6, 17; 10, 31) ולכן אין עוד תמונת המעיין שבצירוף מלים זה בולטת בתודעת המשורר, ואפשר להמשיל אליו את העץ. עם הזכרת 'העולם', הנצח, אנו עוברים לגדולת העץ לעתיד לבוא. ובנצר עליו וכו': בתיאור העץ הגדול יש מהשפעת התיאורים המקראיים, אבל אין כאן חזרה מילולית על תיאורים אלה, אלא הרחבתם. החיות מופיעות תחת העץ ביחזקאל יז, כג בנוסח A של תרגום השבעים; ביחזקאל לא, ו; בדניאל ד, ט; אבל אין הן ניונות ממנו. ובנצר עליו: אפשר לפרש; בצעירים ובחדשים שבעליו, אבל נראה לי שהכוונה ל'נצר', כלומר, לעלים הנושרים מן העץ ארצה, כמו: 'פורס... סדין... מפני הנשר' (משנה סוכה א, ג). 'נצר' תחת 'נשר' אפשר שהוא סתם טעות, מחמת 'נצר' שבשורה 6; ואפשר שיש כאן השפעת 'נצר-נצרים', היינו: סיבים או מקלות בלשון חכמים (משנה ביכורים ג, ח ועוד). עוברי דרך: זו תוספת של הודיתנו.

9 עוף כנף: שוכן בדליות העץ בתיאורים שבמקרא. וירמו עליו כול ע [צי] מים: לפי יחזקאל לא, יד. התיאור חוזר אל ההווה. כי במטעתם וכו': עצי המים, היינו הרשעים, משגשגים מיד עם נטעתם, אבל אינם מגיעים בשורשיהם לתעלת ההשקאה. נוסח הדברים דומה לישעיה יז, יא.

10 ומפריה נצר ק [ו] דש למטעת אמת סותר: כאן הניסוח המגובש ביותר של סמל 'מטעת העולם'. אותו צמח, שהוא עתיד להפריח את ה'נצר' ולהוכיח שהוא הנטיעה הנטועה לנצח באמת, עכשיו מוסתר הוא, ועיין בפתחה.

11 בלוא נחשב: הכת אינה חשובה בעיני העם. 'חשב' בהוראה זו חוזר ונשנה, עיין במילון. חותם רוז: רוז החתום, שכתה וכו': ההודיה מרחיבה את המושג 'חותם רוז' ועוברת לדיון בצד המיוחד של הסמל, היינו: בהסתרתו של העץ. העץ המוסתר הוא סמל לתורת

ואת [ה] א ל שכתה בעד פריז

12 ברז גבורי כוח | ורוחות קודש

ולהט אש מתהפכת

בל י [בוא זר ב] מעין חיים

13 ועם עצי עולם | לא ישתה מי קודש

בל ינובב פריז עם [מט] ע שחקים

כי ראה בלא הכיר |

14 ויחשוב בלא האמין למקור חיים

ויתן י [דו בפ] רח עולם

12 [בוא זר ב] מעין: על-פי 27.6 - 18 [מט] ע: עקבות.

האמת המוסתרת בתוך הכת; לפיכך הוא דומה לעץ החיים המוסתר בתוך גן-העדן. שכתה בעד: לשימוש הלשון השווה איוב ג, כג. גבורי כוח: כינוי למלאכים החוזר ונשנה, עיין במילון. כאן הכוונה למלאכים השומרים על גן-העדן, האמורים בבראשית ג, כד.

12 ולהט אש מתהפכת: תחת 'להט' התרב המתהפכת של הפסוק, המשתמש בפסוק אהז ב'להט' כעיקר, ושינה לפי תפיסה זו את נוסח הפסוק. בל י [בוא זר ב] מעין חיים וכו': ההשלמה מכוונת להמשך. כוונת הדברים בכללה היא, שאסור לגלות את תורת האמת למי שאינו חבר הכת (השווה סרך 9, 17). חזר נמשל ל'עץ' כנגד עצי החיים שהם הצדיקים, אבל המשך הדברים ('כי ראה וכו') הוא בלשון גלויה ומדובר בהם על האדם הזה, ומעבר זה מן המשל לנמשל מקשה במקצת על הבנת הפסקה. המלה 'זר' שהשלמתי אפשר שהיא מכוונת לעץ (לפי המשל) ואפשר לאדם (לפי הכוונה), ואין צריך לומר, שאפשר שהיתה כתובה כאן מלה אחרת, כגון 'קוץ'. השווה, על-כלפנינו, את 'ברכת הבתולים': 'בל ישמול זר במעיין חתום' (עיין הלכות גדולות, כתובות, בהתחלה; הרכבי, תשובות הגאונים, סימן תל"ח; ספר האורה לרש"י, חלק ב, סימן ב, בסוף; ועוד בספרות ההלכית). אפשר שמעיין חיים שבהודיה זו רומז, בדומה לברכה הנ"ל, לשיר השירים ד, יב-טו. ועם עצי עולם לא ישתה: חוזר על קטע קטן, שנשר מגילת ההודיות, ונמצא במערה; עיין Qumran Cave, I, p.137. אין לקבוע מקומו של קטע זה במגילת המקורית, אבל על-כלפנינו ברור שלא נשר מדף זה.

13 בל ינובב וכו': לעץ חזר לא תינתן הרשות להגיב את פריז יחד עם עצי הגן הקדושים. בל ינובב: להוראת הפועל השווה משלי י, לא; לצורה השווה זכריה ט, יז. כי ראה בלא הכיר: מתנגדי הכת אמנם קיבלו את תורת משה, אבל אינם מבינים אותה כראוי, ומטעם זה אסור להם להצטרף לכת. השווה 18, 4; סרך 11, 5.

14 ויחשוב: את מחשבות לבו, כמו: 'זמות בליעל יחשובו וידרשוכה בלב ולב' (4, 13-14). בלא האמין: למסורת האמיתית. ויתן י [דו בפ] רח עולם: סיכום למשל העץ, מעשה זה אסור על מי שאינו שייך לגן. ואני הייתי לבזאי נהרות וכו': כיוון שמדובר בעצים ובמים, המשיל גם את עצמו לעץ (או לחלקת אדמה?) שניזוק בשיטפון. וראוי היה לסמן את תחילתה של הפסקה החדשה כאן (על-ידי הנהת רווח לפני 'אני'), שהרי כאן מתחיל הדיון בתפקידו האישי של המחבר. סימון פסקה חדשה בסוף שורה 15, לאחר המשפט הפותח, נגרם על-ידי הנוסחה 'ואתה אלי' (שורה 16). הרגילה כנוסחת פתיחה (עיין במבוא, סעיף 18). לבזאי נהרות: בזוי או שדוד, לפי ישעיה יח, ב; ז: 'אשר בזאו נהרים ארצו'. העדפתי לקרוא 'בזאי' ביו"ד, משום שההמשך כאן מצריך שם ולא פועל; וכן גורסת גם מגילת ישעיהו א 'בזאי' ביו"ד.

15 ואני הייתי לבזאי * נהרות | שוטפים
כי גרשו עלי רפשמ |

16 ואתה אלי שמתה בפי כיורה גשם לכול [צמא]
ומבוע מים חיים ולא יכזב
17 לפתוח | השדים לא ימישו
ויהיו לנחל שוטף ע[ל כול גדות] מים ישע' ל, כח; ירמ' מז, ב
ולימים לאין ח[קר] |
18 פיתאום יביעו מחובאים בסתר
ה.....

19 ויהיו למי מ[בול לכול עץ] | לח ויבש יחזקאל כא, ג
[ו]מצולה לכול חיה
וע[צי מים יצללו כ] עופרת במים אדירי[ם] שמות טו, י
20 ואם | ערה במ] אש ויבשו
ומטע פרי [אמת סותר במק] ור עולם

14 לבזאי נהרות : הבי"ת חסרה, אבל הסופר השאיר לה מקום. הנו"ן מנוקדת ומחוקה ונו"ן אחרת תלויה מעליה. כנראה לא היה הכתוב שלפני הסופר ברור כל צורכו. אסמכתה לקריאה המוצעת עיין בפירושו. — 15 רפשמ : שאר השורה חלק. — 17 השדים : מטושטש, אבל רק דלית וי"ד מסופקות. — [כול גדות] : השווה ישעיה חג, ג. — ח[קר] : נוסחה חזרה, עיין במילון. — 18 בסתר..... : אולי ניתן להשלים : 'נויורמו מי רז מאודה'. — למי : פגום, החלק התחתון של המ"ם זו שמאלה ואינו מתחבר עם ראשה. — [עץ] לח : על-פי 29,8 — [מצולה : מן הוי"ו עבות. — 10 וע[צי מים] : על-פי שורה 6. — [יצללו] : על-פי שמות טו, י. — 20 [ערה במ] : עקבות. — ויבשו : י' תלויה. — [אמת סותר במק] ור : השווה שורה 10; 81,10

15 כי גרשו וכו' : מליצה זו חביבה על בעל ההודיות ; השווה 12,2 ובנאמר שם. אפשר שטעמה כאן משל לשפלותו בעיני חבריו.
16 שמתה בפי : את תורתך, והיא כיורה גשם וכו' : דימויים דומים באים בישעיה נה, א ; בן-סירא כז, לא-לג ; אבות של רבי נתן יד, ג. ומבוע מים חיים ולא יכזב : לפי ישעיה לה, ז ; נה, יא ; ירמיה ב, יג. לפתוח : תפקידי היה לפתוח את תעלות ההשקאה של הגן. חזור לתמונתו העיקרית, תמונת הגן, לאחר שסטה ממנה בהמשילו את פיו למעיין נובע. השדים : מן ההמשך מסתבר שטעמו : נוזלים, או תעלות השקאה. ונגזר כנראה מן 'אשד/שדא' הארמי, שהוראתו גם כלשון שפיכה ; עיין במילונים של הארמית התלמודית ושל הסורית. לא ימישו : השווה ירמיה יז, ת.
17 ויהיו לנחל שוטף וכו' : תורת האמת תלך ותתפשט, תמונה דומה מצויה בבן-סירא כד, לא-לג.

18—19 פיתאום יביעו מחובאים בסתר וכו' : המעיין של תורת האמת נסתר, אבל פתאום יתחיל לזרום. מן המלים 'מצולה' / 'עופרת במים אדירי[ם]' 'אש ויבשו' מסתבר שיהיו אלה מי קללה לרשעים, הדומים למימיו של נהר די נור בהודיה ו ; ולפי שיקול זה השלמתי. מעבר דומה של מי-ברכה לקללה בא ב'6, 17—19. המעבר לנושא ההשמדה היה כתוב, כנראה, בליקוי הראשון של שורה 18.
20 [ערה במ] : אי אפשר לקרוא 'בערה', הואיל ובראש השורה אפשר להבחין באות ע.

לעדן כבוד ופר[ות הדר] |
21 ובידי פתחתה מקורם עם מפלגי[הם]
לנטות קו]ם לפנות על קו נכון
22 ומטע | עזיהם על משקלת השמש
לא[דיר דלית] ו לפארת כבוד
23 בהניפי יד לעזוק | פלגיו
יכו שרשיו בצור חלמיש
ו[בל ימי]תו בארץ גזעם
24 ובעת חום יעצור | מעין
ואם אשיב יד יהיה כער[ו] ער במדבר
ו[גזעו כחרלים במלחה
25 ופלגיו | יעל קוץ ודרדר

דברים ח, טו

בראשית ג, יח ; הושע י, ח

[הדר] : לפי ההקבלה ליכבוד'. השווה סרך 8,4 — 21 מפלגי[הם] : מ' תלויה. — [לנטות קו]ם : השלמתי כך, הואיל ו'לנטות קו' הוא ביטוי מקראי נפוץ. כגון ישעיה מדי, ג, ועוד. — 22 [דלית]ו : שריד התי"ו נראה, והועתק כנו"ן ב'אוצר המגילות הגנוזות'. — 23 ו[בל ימי]תו : על-פי איוב יד, ת. — 24 מעין : הנו"ן הסופית נראית יותר כו"ן, אבל הקריאה 'מעין' הכרחית. — כער[ו] ער במדבר] : על-פי ירמיה מחו.

שימוש הפועל אולי קרוב הוא להושע ז, ד. ומטע פרי וכו' : טעם הדברים, כנראה, הוא הצלת הצדיקים מן הפורענות הבאה על הרשעים (עיין מבוא, סעיפים 49, 62). כאן הוא חוזר לתמונת הגן.

21 ובידי פתחתה וכו' : אותי עשית לפתוח תעלות-ההשקאה של הגן. מתקשר עם 'לפתוח' (שורה 16). מפלגי[הם] : כאן טעמו : פלגי מים, ואילו ב'12, 23 טעמו : מחלקות בני האדם (לטובים ולרעים ; או לדרגות בכת) כמו בסרך 4, 15 ועוד (עיין במילון). והשווה שימושו של 'פלג' (= פלג מים) בשורה 24 ; 3, 30. וייתכן שנקט לשון 'מפלגי[הם]' כדי לרמוז, שהמנהיג אחראי לחלקיה השונים של הכת.

21—22 לפנות על קו נכון וכו' : הגנן אחראי לתכנון נאה של תעלות-ההשקאה ושל שורות המטעים. הואיל ובתכנון זה תלוי שגשוגו של הגן, קו, משקלת : השווה 6, 26 ובנאמר שם.

22 משקלת השמש : מקביל לקו נכון ; אם כן, טעמו : ישר, מתאים, אמיתי. ואולי רצה לומר : מכוון כנגד זריחתה או שקיעתה של השמש, היינו : כנגד אחת מארבע רוחות השמים ; ולא מצאתי הקבלה לשימוש זה. לא[דיר] : להאדיר. עיין מבוא, סעיף 7. בהניפי יד : השווה : 'הניף ידו על הנחל... והכהו לשבעה נחלים' (ישעיה יא, טו). אמנם במקרא כל לשון 'הניף יד' לרעה, שלא כשימושו כאן. לעזוק פלגיו : לחפור בתעלות-ההשקאה שלו כדי להחזיקן במצב תקין ; והוראה דומה מסתברת משימושו במגות פה, ב (מישעיה ה, ב וממשנה אהלות יח, ת אין אתה למד את הוראתו המדויקת).

23 ו[בל ימי]תו בארץ גזעם : השווה גם ישעיה מ, כד. עד כאן תיאור טובתו של הגן כל זמן שהגנן מטפל בו. ובעת חום : השווה ירמיה יז, ח. הצורך בהשקאה סדירה מתגלה דווקא בקיץ. 'עת החום' היא אולי סמל לזמנים קשים העוברים על הכת, השווה פשר-חבקוק 10, 7—13.

24 ואם אשיב יד : ולא אטפל בגן, כנגד 'בהניפי יד' (בשורה הקודמת). כחרלים במלחה : השווה צפניה ב, ט.

24—25 ופלגיו יעל קוץ : המעיין יצמיח קוץ ודרדר בתעלות-ההשקאה היוצאות ממנו, היינו : יסתמחו עשבים שוטים.

לשמיר ושית י[היה]
ועצי] שפתו יהפכו כעצי באושים
26 לפני | חום יבול עליו
ולא נפתח עם מע[ין גזעו]

ואני] מגור עם חוליים
27 ומ[נוג] ע לב | בנגיעים
ואהיה כאיש נעזב בי[גון]
וכאבי[ון אין מעוז לו]
28 כי פרח נ[גי] עי | למרורים
וכאיב אנוש לאין עצור [בלבבי
ויה]מה עלי כיורדי שאול
29 ועם | מתים יחפש רוחי
כי הגיעו לשחת ח[יי]
30 וגם] תתעטף נפשי יומם ולילה
לאין מנוח

ויפרח כאש בוער עצור בע[צמותי]
עד ימימה תואכל שלבתה |

26 מע[ין גזעו]: על-פי שורה 7. — [ואני]: עיין פירוש. — לב: ב' בספק. — 27 בי[גון]: עקבות הגימ"ל נראות. — [וכאבי[ון]: יו"ן שנשתמרו צורתן משונה. — פרח: פגום. — נ[גי] עי: שריד הגימ"ל נראה.

26 יבול עליו: העלים של העץ, השווה תהלים א. ג. יחזקאל מז, יב; 'עליו' בא במקום 'עלהו', ואולי צריך להיות: 'יבולו עליו'; ועוד אפשר, שהיה כתוב: 'יבול עלהו מעליו' והסופר טעה מחמת דמיון התיבות 'עלהו'—'מעליו', ולא נפתח וכו': בשעה שאין אני מטפל בעץ, אין מי המעיין מגיעים אליו. כאן סוף המשל. [ואני] מגור וכו': המעבר מן המשל לתלונה (שאינה נזקקת לשפת המשל) היה בליקוי שבדף, לכן הכרח להשלים כאן '[ואני]', כמלת הפתיחה הקצרה ככל האפשר, והשווה שורה 14 לעיל, ועיין במבוא סעיף 18. מגור: בינוני פעול משורש 'מגר', שהוראתו 'הפיל', עיין יחזקאל כא, יז; תהלים פט, מה. השורש נפוץ יותר בארמית.

27 כאיש נעזב: השווה תהלים לו, כה; הודיות 4, 35.

28 למרורים: שימוש בהוראת יגון וכאב חוזר ונשנה בהודיות, עיין במילון. [ויה]מה עלי כיורדי שאול: לבי יהמה עליי כאילו ירד לשאול. יורדי שאול: לפי 'יורדי בור' (ישעיה לח, יח, ומקראות דומים).

29 ועם מתים יחפש רוחי: דומה לו 'ונהמתי עד תהום תבוא וכחרי שאול חפשי יחד' (33, 10). הרוח מחפשת, היינו: יורדת וחודרת למעמקי שאול, ואולי יש קשר כלשהו בין מליצה זו ובין הפסוק הסתום 'במתים חפשי' (תהלים פח, ו), העוסק בעניין דומה (עיין קאסוטו, האלה ענת, עמ' 22). תתעטף נפשי: על המליצה השפיע גם תהלים מב, ז.

30 ויפרח: הכאב. עד ימימה: לשון ים, והכוונה לשאול (כמו 3, 32)? או לשון 'ימים ימימה' (שמות יג, י ועוד), היינו: במשך שנה שלמה? שלבתה: שלהבתה של האש

31 להתם כוח לקצים
ולכלות בשר עד מועדים
ויתעופפו [פחי] משברים |
32 ונפשי עלי תשתוחח לכלה
כי נשבת מעוזי מגויתי
וינגר כמים לבי
33 וימס | כדונג בשרי
ומעוז מותני היה לבהלה
ותשבר זרועי מקניה
[ואי]ן להניף יד |
34 [ורג] לי נלכדה בכבל
וילכו כמים ברכי
ואין לשלוח פעם
ולא מצעד לקול רגלי |
35 [וגידי ז] רועי [נו] תקו בזקי מכשול
ולשון הגברתה בפי לפלא נאספה
36 ואין להרים | קול
[להאזין] ללמודי [פי]
לחיות רוח כושלים

תהלים מב, ז

איוב לא, כב

31 [פחי]: שרידים; השווה 25, 18; תהלים יא, ו. — 32 מעוזי: י' פגומה. — 34 [ורג] לי נלכדה: מטושטש; אולי כתב 'לכלכה' בטעות. — 35 [וגידי ז] רועי [נו] תקו: מטושטש. — 36 קול: מטושטש. — [להאזין] ללמודי [פי]: שריונים, בספק.

שנוכרה בתחילת השורה. שלבתה: נפלה הה"א, סימן לרפיונה במבטא; השווה 'באמרות' (= בהמרות; סרך 6, 26).

31 להתם כוח: חוזר ב-28, 5. לקצים, עד מועדים: הכוונה כנראה לזמנים המוגבלים, שגועדו מראש לפורענות, השווה 11, 5; סרך 4, 18; מבוא, סעיף 38. ויתעופפו וכו': השווה 27, 3. משברים: כאבים, צרות, עיין במילון.

32 כי נשבת: נפסק, נתבטל, כמו ביחזקאל ל, יח; לג, כה. והשווה את הביטוי 'לאין השבת' החוזר בהודיות, עיין במילון. מגויתי: מגופי, להוראה זו השווה יחזקאל א, יא; נתמיה ט, לו; דניאל י, ו; בריית-דמשק 19, 2. וינגר כמים לבי וכו': שימוש חפשי במליצות מקראיות, השווה 34, 4 ובנאמר שם.

33 ותשבר זרועי מקניה: חוזר ב-2, 7. [ואי]ן להניף יד: כנגד האמור בשורה 22. תוצאת הייסורים היא, שאין הגנן יכול לטפל בגנו כראוי.

35 ולשון הגברתה וכו': נמנע ממני להשתמש בסגולת הדיבור הנפלאה שנתת לי, כלומר: איני יכול לשמש מנהיג רוחני; והוא ממשיך בתיאור התפקיד הזה (עיין במבוא, סעיף 28). פתרונה של התלונה הסתומה הוא אפוא חוסר הכוח, שתואר בשורות הקודמות. הגברתה בפי לפלא: עיין במבוא, סעיפים 54—55, ובמילון ערכי 'להגביר', 'פלא'.

36 לחיות: להחיות, עיין במבוא, סעיף 7. כושלים: הכינוי בא עוד באוריוחזקאל 14, 5.

ולעות לעאף דבר נאלם

37 מול שפתי | מפלצ[ות] בזקי משפט...

ולבי פות[ה] בתוכי

וידכ[או] במרור[ים נפשי]

לבב [נמה] רים מכשל

.....

מול : מ' מסופקת, ביאוצר המגילות הגנוזות: 'כול' - 87) מטושטש, קריאתה של כל השורה מסופקת. - משפט : אחריו שרידים בלתי ברורים. - [נמה]רים : עקבות, על-פי ישעיה לבד. סופי שורות אחרונות נשתמרו: 87) '... ש התבלע... ועוד שרידים באמצע השורה. - 88) ... נאלמו כאין... - 89) ... אנוש לא...'

כינויים דומים לחברי הכת נפוצים במגילות; עיין במבוא, סעיף 58; ועיין עוד אוריוחושך 13, 11; 6, 14. ולעות לעאף דבר נאלם : עניינו לפי ההמשך : להשמיע לעיני דבר נסתר, היינו : לנחמו בנועם תורת הסתרים; וכך הבין, כנראה, את הפסוק (ישעיה נ.ד), הניתן לפירוש כזה (השווה תרגום יונתן), והעבירו כלשונו, בלי לפרש את המלה הזרה 'לעות'. לעאף : תחת 'עף' של הפסוק, והוא כמו 'לעיף'. ואולי הוא כינוי לאיש הכת, עיין 15, 6 ומבוא, סעיף 58. נאלם : תוספת דרוש. מול שפתי וכי' : אולי הכוונה : טהר את שפתי מטומאתן בייסורי משפטך. מול שפתי : חזור ב-11, 5. 37 מפלצ[ות] : 'פלצות' בהוראה דומה בא ב-12, 3. ועיין שם.

הודיה יז

אהבה

בעל ההודיות יודע, שחסדי האל מובטחים לו. וידיעה זו היא לא רק חלק של השקפת עולמו, היא גם חוויה נפשית עמוקה, המביאה לידי מהפכה בלב האדם ולשינוי ערכים יסודי ברגשותיו; המאמין, מאחר שהוא בחיר האל, אינו חש עוד צער בחייו, ביטחונו בבחירתו הוא נחמתו. גדולה מזו: הוא מסוגל להפוך את המר למתוק, היינו: לשלב לתוך חווית השמחה שבאמונתו גם את הצער ואת הכאב ולקבל עליו את ייסוריו באהבה. הוא יודע, שכל קורותיו נגזרו עליו מלמעלה ושלטובתו נגזרו, מאחר שהוא בחיר האל. לפיכך הוא גאה ושמח בצערו, כאילו ראה בו סימן לתשומת לב מיוחדת מצד ההשגחה העליונה. הרגשה זו היא מעין העמקה והחרפה של הנאמר במשלי ג. יב: 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח' והיא עלולה להתעורר בלבותיהם של חסידים רבים (עיין Eichrodt, Theologie des AT, II, p. 93; ספרי לדברים פסקה לב באמצע, וב'ברית החדשה' באיגרת יעקב א. ב. יב). כאן היא מגיעה לדרגה של צהלה: 'ותהי תוכחתה לי לשמחה וששון ונגיעי למרפא... ובזו צרי לי לכליל כבוד' (שורות 24-25).

דברים אלה שבפאראדוקס אינם אלא שיא של הודיה זו, שכולה מוקדשת להבעת רגש הקרבה שחש בעל ההודיות לאלהיו. הדו של רגש זה נשמע בכל המגילה, אבל ההודיה שלפנינו נותנת לו ביטוי מלא ומפורש. נימה רגשנית יותר משנהוג בשאר ההודיות נשמעת כבר מדבריה הראשונים שנשתמרו. בדברים אלה מתאר המשורר את כאביו ומרבה להתאונן ולשפוך דמעות. ואף-על-פי-כן אין בדבריו תלונה של ממש, ואין הוא מאשים איש בצערו, ואפילו אינו מתמרמר במיוחד (שורות 3-6). כוונתו לתאר את צרותיו ולומר, שאף בכאבו ובסבלו אין הוא פוסק מלשבח את בוראו וכי מעשי נפלאותיו של האל ורחמי לבחיריו הם מקור של תנחומים ועידוד לבעל ההודיה (7-8), כשם שקרבת האל מנחמת את חסידי ספר תהלים (עיין, למשל, תהלים עג, כג-כח). על כן הוא יכול לדחות את תוכחתם של בני-האדם ולקבל באהבה את הייסורים הבאים עליו מידי האל (9-10). הוא יודע, שחסדי האל מובטחים לו - והוא ממשיך בעניין החסדים (10-13) ובתיאור כוחו של האל כנגד אפסותו של האדם (14-18) - כי על כן הוא סומך על האל ולא על בני-האדם. כאן הוא סוטה במקצת מן הנושא המיוחד של ההודיה ונמשך אחר שגרתו: הוא מביע את תקוותו, שהאל יעזור לו להתגבר על מתנגדיו (19-22). לאחר סטייה זו הוא חוזר ומביע את רגש קרבתו לאל ומתאר כיצד הפך האל את צרת נפשו לרחוב עולם. בפסקה זו (23-29) הוא מגיע לניסוח הפאראדוקסאלי של הרגשת הקרבה.

שדיברנו עליו לעיל. הפיסקה חותמת במליצה המקראית הנאה: 'כיא אתה אלי' מנוסי משגבי סלע עוזי וגו'.

עד עתה הושם הדגש על הרגש שחש בעל ההודיה לאלהיו. כנגד זה הוא דן בפסקתו האחרונה בחיבה שהאל מגלה לבחיריו. גם כאן הוא משתמש בתמונה מקראית: הוא רואה את עצמו כמי שהאל גידלו והדריכו משעת לידתו, כמי שהאל דאג לו ופרנסו יותר מאביו ואמו ('כי אתה גוחי מבטן, תהלים כב, י). משל זה נאה ביותר להביע את הרוך ואת החיבה האלהית האופפת את בעל ההודיות. ברקע המחשבתי של ההודיות מיתוספת למשל זה על תוכנו הרגשי והפיוטי גם משמעות עיונית. אם נאמר, שחנן האל את האדם מרחם אמו, הרי זה כאילו אמרנו, שהאל בחר בו לטובה בשעת לידתו, עד שלא היתה לאדם שהות להשפיע במעשיו שלו על גורלו. לפנינו אפוא ניסוח פיוטי של תורת הגזרה הקדומה. האומרת, שגורלו של האדם נקבע מראשית בריאתו; ותורה זו היא אחד מעקרונותיה של הכת (עייין במבוא; סעיף 31). לגבי הניתוח העיוני של תורת הגזרה הקדומה מתעוררת כאן בעיה: מדובר כאן על 'ראשית בריאתו של אדם' כאילו היא שעת הלידה, ואילו במקומות אחרים (למשל בדף 1) מתפרש מושג זה על שעת בריאת העולם, שבה נקבע מראש גורלם של כל הנבראים בכל הדורות. איני יודע, כיצד היה בעל ההודיות מתרץ קושיה זו, אילו בא אדם והציג אותה לפניו. ייתכן שבשעת הניסוח הפיוטי שנקט בחיבוריו לא העלה כלל את הקושי על דעתו.

אין האל מעניק מחסדו לבעל ההודיות בלבד; הוא חונן נבראים רבים וזו גדולתו. במשפט האחרון של ההודיה, שכולה עוסקת ברגשותיו של הפרט, נאמר, שהאל הוא אביהם של כל 'בני אמתו'. החתימה מוסיפה אפוא רעיון כללי על הנושא המצומצם של ההודיה; רעיון זה הכרחי הוא גם מבחינה עיונית, שכן לפי תורתן של ההודיות אין היחיד זוכה בחסדי האל אלא אם כן נצטרף לכת.

שרידיה של שורה חלקה בכתב-היד מרמזים על כך, שאכן חתימתה של הודיה זו בידנו, פתיחתה לא נשתמרה, ויש לשער שהיתה רשומה בראשיתו החסרה של הדף.

דף 9 3 לאין רחמים

באף יעורר קנאה ולכלה

4 [כי אפוני] | משברי מות

שמואל ב כב, ה

1) באמצע השורה גשומר 'אפי', ועוד כשתי אותיות מקוטעות. — 2) באמצע נשתמר: תנום בלילה, ועוד שרידים של תיבה מקוטעת. — 3) תחילתה חסרה. — ולכלה: אחריו רווח של שלוש אותיות, ואחריו לקוי. — 4) [אפוני]: על-פי שמואל ב כב, ה; השווה 28,3. בקול: הביט חיוורת. — 6) ואני:

3 באף יעורר קנאה ולכלה: הרישה על-פי ישעיה מב, יג. טעם הדברים, שרוגו האל גורם להשמדה שלמה, וכיוצא בזה: 'אף אל וקנאת משפטיו יבערו בו לכלת עולמים' (סרך 15,2). והשווה: 'קנאת כל' (הודיות 12,14; 23,5). הדברים באו כאן כנראה להורות על כובד מכתו של האל. ולכלה: לשימושה התחבירי של המלה השווה יחזקאל יג, יג; ועיין במילון.

4 משברי מות... על יצועי: כאבים תפוני על מיטתי. 'משבר' בהוראת 'כאב' מצוי

ושאול על יצועי

ערשי בקינה תשא

[מטתי] בקול אנחה |

5 עיני כעש בכבשן

ודמעתי כנחלי מים

כלו למנוח עיני

6 [ישעי] עמד לי | מרחוק וחיי מצד

תהלים סט, ד

ואני משאה למשאה

7 וממכאוב לנגע ומחבלים | למשברים

תשווח נפשי בנפלאותיכה

ולא הזנחתי בחסדיכ'ה

8 [מ] קץ | לקץ תשתעשע נפשי בהמון רחמיכה

לפניו רווח קטן. — משאה למשאה: כתב 'משאה אל משואה' וניקד על האלף של 'אל' ועל הוי"ו של 'משואה'. — 8) תשתעשע: 'החסיר את העי'ן הראשונה והשאר מקום בשבילה.

ההודיות, עיין במילון, והשווה 8,3-9 ובנאמר שם. ושואל: אולי זה קיצור במקום 'ומשברי שאול'; ואולי צריך להיות: 'וחבלי שאול', כמו בפסוק הנרמז, שמואל ב כב, ה, ותיבת 'חבלי' הושמטה בטעות. על יצועי וכו': הכאב והבכי על המיטה הם תמונה של ספר תהלים, והשווה תהלים ו, ז. ערשי בקינה תשא: תסבול מכובד קינתי, כמו: 'ישא בשיחי משכבי' (איוב ז, יג).

5 עיני כעש בכבשן: מחוסר משמעות וכנראה משובש. הקל שבתיקונים האפשריים הוא לקרוא: 'עיני כעשה בכבשן' (כלומר: כעסה). אולם המשפט המתקבל מתיקון קל זה עדיין סתום ומתפרש רק בדוחק, מתוך ההנחה שנרמזו כאן מליצות מקראיות (שתזכרנה בסמוך): עיני נתמלאה דמעות כאילו ניתנה בעשנו של כבשן, ואפשר שהיה כתוב כאן 'עיני כעשן כבשן' (כמו בשמות יט, יח), היינו: סבלה מעשן הכבשן, ואז תהיה לפנינו תמונה דומה למשלי י, כו. אמנם בקריאה זו יחסר פועל, אבל אפשר לומר שהוא כלול ב'תשא' של השורה הקודמת. אפשר לחזק טענה זו בתיקון קל נוסף: 'עיני בעשן כבשן', ואז תיווצר הקבלה אל 'בקינה', 'בקול אנחה', מצד אחר, יש לשקול את האפשרות שדווקא 'כעש' עיקר, ושביסוד הדברים הונחה המליצה 'עיני עששה מכעש' (לפי תהלים ו, ח; מזמור זה הוא ביסודה של הפסקה כולה; 'כעש' בסי'ן כמו איוב יז, ז ועוד), ושתיבת 'עששה' נשמטה מחמת דמיונה ל'כעש'; ותיבת 'בכבשן' נוספה לאחר מכן מתוך ניסיון מוטעה של תיקון. ודמעתי כנחלי מים: על-פי איכה ב, יח. [ישעי] עמד לי מרחוק: כמו ישעיה נט, יד. השווה גם שימושן של 'מגד' בדברים כה, טו.

6 מצד: מקביל ל'מרחוק'; השימוש אינו מקראי. ואני משאה למשאה... תשווח נפשי: בכל תלאותי אין אני פוסק מלומר שבחך. רעיון דומה בסרך 10,15. ואני: כאילו הוצא מגוף המשפט כדי שישמש פתיחה; הפתיחה 'ואני' רגילה בהודיות (השווה למשל שורה 18 בדף זה, ועיין במבוא, סעיף 18). דוגמה פשוטה יותר של תופעה זו: 'ואני במוס לבי כמים וכו' (28,2). והשווה במקרא פסוקים כגון 'ואני זאת בריתי אותם' (ישעיה נט, כא; משפט ייחוד, "casus pendens", עיין בדיקדוקו של Joüon, סעיף 156). 6-7 וממכאוב לנגע ומחבלים למשברים: כולם הוראתם כאב. תשווח נפשי בנפ-לאותיכה: לפי תהלים קה, ב; קמג, ה; קמה, ה; וכיוצא בו 11,5; סרך 10,16.

ואשיבה למבלעי דבר |
 9 ולמשתוחיחי בי תוכחה
 וארשיעה דינו
 ומשפטכה אצדיק
 10 כי ידעתי | באמתכה
 ואבחרה במשפטי ובנגיעי רציתי
 כי יחלתי לחסדיכה
 11 ותתן | תחנה בפי עבדכה
 ולא גערתה חיי
 ושלומי לא הזנחתה
 12 ולא עזבתה | תקותי
 ולפני נגע העמדתה רוחי

תהלים לג, יח

איכה ג, יז

כי אתה יסדתה רוחי ותדע מזמתי |

(10 ותתן : פגום. 11 — עזבתה : הבי"ת פגומה. 12 — כי : לפניו רוח קטן.

8 [מ] קץ לקץ : כלומר תמיד, חוזר ונשנה ב-12, 4; ושם נמנו לידו התקופות השונות של היום ושל השנה, ועיין שם. תשתעשע : תתענג, תמצא תנחומים, חוזר ונשנה בהודיות, עיין במילון. ואשיבה למבלעי דבר : על-פי 'אשיבה חרפי דבר' (משלי כו, יא). בשעה ששונאי ינסה להקניט אותי, יהיה בפי דבר להשיב לו, אשיב לו בעז, כי בטחתי בך. הפועל 'אשיב' חוזר ונשנה בשימוש זה, עיין במילון.
 9 ולמשתוחיחי בי תוכחת : למתלונן נגדי אשיב דברי תוכחה (מקביל לקודם). ולמשתוחיחי בי : מקור מלה זו בתהלים מב, ו; 'מה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי, אמנם משמעותה כאן שונה במקצת מן הפירוש המקובל. שימושה המשונה כאן, עם יו"ד בסופה ובצירוף 'בי', הוא כנראה תוצאה של חוסר ביטחון בשימוש הלשון. היו"ד שבסוף אינה מתפרשת ככינוי הגוף הראשון (שאם כן — תיבת 'בי' מיותרת), אלא כיו"ד הבאה במקרא בצורות הנסמך או לתפארת המליצה בעלמא (למשל : 'חוצבי', ישעיה כב, טו; ועיין בספרי הדקדוק של באואר-ליאנדר, סעיף 651; גיוניס-קאוטש, סעיף Joüon; 90k-m; סעיף 931-q); ואמנם ספק הוא, אם נקט בעל ההודיות בשימוש מקראי זה מתוך ידיעה לשונית ברורה; ייתכן שהעביר את היו"ד מן הפסוק ('תשתוחחי') מתוך שגרה. וארשיעה דינו : בניגוד למשפטכה אצדיק, לא אקבל את תוכחתו של בשר-רודם, דינו יהא רע בעיניי. ההמשך אינו מאפשר לפרשו כהוראתו הרגילה (הבאה גם במגילות) : 'אדון אותו לכף חובה', ועיין במילון. ומשפטכה אצדיק : את תוכחת האל ואת ייסורי אקבל ברצון מתוך הכרה שצודקים הם; וזהו טעמה של תוספת ההסבר 'כי ידעתי באמתכה'. ומשפטכה אצדיק : דומה (אבל אינו זה!) למונח של חז"ל 'פלוני הצדיק על עצמו את הדין', עיין במילונים תלמודיים. ואבחרה במשפטי ובנגיעי רציתי : לא זו בלבד שאראה את הצדק שבתוכחתך, אלא שאקבלנה באהבה. כי יחלתי לחסדיכה : על-פי תהלים לג, יח ופסוקים דומים.

10-12 ותתן... העמדתה רוחי : מונח את החסדים שעשה אתו האל, כדי להצביע על קרבתו אל האל. ותתן תחנה בפי עבדכה : את יכולת התפילה, עיין במבוא, סעיף 54. ולא גערתה חיי : לא עשית את חיי ארוכים; הפועל חוזר עוד בהודיות, עיין במילון. הגערה יש בה גם מושג של קללה ונזק, וכן במקרא, למשל : 'גערת גוים אבדת רשע' (תהלים

13 ובצוקותי נחמתני
 ובסליחות אשתעשע
 ואנחמה על פשע ראשון |
 14 ואדעה כ[י] יש מקוה ב[ח] סדיכה
 ותוחלה ברוב כוחכה
 15 כי לא יצדק | כול במ[שפ] טכה
 ולא י[זכה ב] ריבכה
 אנוש מאנוש יצדק
 16 וגבר [מעמיתו] | ישכיל
 ובשר מיצר [עפר] יכבד
 ורוח מרוח תגבר
 17 וכגבורותיכה אין | בכוח

(18) ובסליחות : צריך להיות 'ובסליחותיך' (14 — 14). ואדעה כ[י] : מטושטש. 15 — [יזכה] : עקבות של הוי"ן. ההשלמה על-פי קטע 10, 4; איוב טויד, כהד. — [ב]ריבכה : י' תלויה. — וגבר : פגום. — [מעמיתו] : השווה זכריה יג, 1. — [עפר] : על-פי קטע 5, 8; שריד העי"ן נראה. — וכגבורותיכה : פגום; מן האותיות האמצעיות נראות עקבות.

1, ט, ו) : ועיין עוד. תהלים קיט, כא; סח, לא; מלאכי ג, יא. ולא עזבתה תקותי : להיוושע; דומה לזה הנוסחה החזרת 'ואדעה כי יש מקוה' (להלן שורה 14).
 12 ולפני נגע העמדתה רוחי : כיוצא בזה : 'ורוחי התזיקה במעמד לפני נגע' (36, 4), ועוד בהודיות. וטעמו : נתת לי כוח לעמוד בייסורים. כי אתה יסדתה רוחי ותדע מזמתי : שהרי אתה הוא אשר יצרת את הרוח אשר בתוכי, ולכן אתה יודע כי מחשבותי אך לטובה. יסדתה רוחי : השווה ל'יסוד רוח קודש' (סדר 3, 9; אמנם הכוונה שם שונה במקצת).
 13 אשתעשע : עיין במילון. ואנחמה על פשע ראשון : מצאתי תנחומים לייאוש, שבא מתוך יראת הפשע הראשון, החטא הרובץ על האדם מראשית בריאתו. תורת 'הפשע הראשון' אינה מנוסחת בהודיות באופן ברור, ואין לדעת את טיבה המדויק, אבל שעבוד האדם לחטא ידוע ללא ספק לבעל ההודיות, ועיין במבוא, סעיף 42.
 14 ואדעה כ[י] יש מקוה : להינצל מן הפורענות המאיימת על האדם באשר הוא אדם. הנוסחה חוזרת ונשנית; עיין במילון 'מקוה' ובמבוא, סעיף 43.
 14-18 כי לא יצדק וכו' : הרהורים על חולשתו המוסרית של האדם (מבוא, סעיפים 36-40) משמשים כאן באופן מפתיע כנימוק לתקוות המהרהר להיוושע; הוא סומך על האלהים לבדו, ולכן כדאי לו להדגיש מה רב כוחו של האל כנגד חולשתו של האדם.
 15 אנוש מאנוש יצדיק : אמנם, תיתכן צדקה יחסית של אדם לגבי אדם אחר, אבל יחס זה אינו דומה כלל לכוח צדקתו המוחלטת של האל. וגבר וכו' : רעיונות מקבילים לקודם, בשטחים שונים של המעלה המוסרית.
 16 ישכיל : הוראתו המיוחדת בהודיות; ישיג הבנה ברזי האל, עיין במילון. כאן ייתכן גם שימוש סתמי. ובשר מיצר [עפר] : שניהם כינויים לאדם, עיין במבוא, סעיפים 40-41. ורוח מרוח : הנפש הפועלת באדם אחד מן הנפש הפועלת באדם שני. רוח באה כאן בשימוש סתמי, בדומה ל'15, 1; ועיין במילון.
 17-16 וכגבורותיכה אין בכוח וכו' : מעלתם וכוחם של בני-האדם ניתנים להשוואה, אך כוחו של האל אין להשוות. שורת המעלות ערוכה כנגד השורה הקודמת בסדר כיאסטי;

ולכבודכה אין [מחיר]
 ולחכמתכה אין מדה
 ולאמ[תכה אין כנגדה] |
 ולכול הנעזב ממנה [רוב נגיעים] 18

ואני בכה הצ[לתי אלי]

19 כי בחסדכה | עמדי
 ולא ה[חתייתי מפחד הוות רשעים]

וא[נשי רי] בי לא יכלו לי בגדפותם |

20 וכזומם לי ת[סתירני מהוותם]
 ואם לבושת פנים כו[ל מזמתם]

21 כי יארבו | לי

ואתה בר[חמיכה סמכתי]

ולא י[תגבר צרי עלי]

למכשול למ[בלעי הייתי]

22 ולכול | אנשי מלחמ[תי לפח]

ישעיה מא, יב

[מחיר]: על-פי 10,10. — ולאמ[תכה]: עיין פירוש. — [כנגדה]: עקבות. — 18) [רוב נגיעים]: על-פי סרך 12,4. — ואני: לפניו רווח של 8 אותיות. — [כי בחסדכה] עמדי: על-פי 25,2. — 19) ולא ה[חתייתי מפחד וכו']: על-פי 35,2. — 20) ת[סתירני מהוותם]: על-פי 38,3. — ואם... כו[ל מזמתם וכו']: עיין פירוש. — כו[ל מזמתם]: הוי"ו קלושה. — 21) [סמכתי]: השווה שורה 32. — למ[בלעי]: על-פי שורה 8.

היינו: ראשון כנגד אחרון. הפיסקה דומה ל-10,10. אין בכוח: כיוצא בזה: 'ואין עמכה בכוח' (10,10). ולאמ[תכה]: השלמתי כך, כיוון שדרושה כאן מלה דר-משמעית, המקבילה מצד אחד למידות האלהיות הנמנות לעיל, והמאפשרת מצד שני את ההמשך: 'ולכול הנעזב ממנה' אמת היא מידתו של האל, היכולה לבוא בתקבולת לגבורה — השווה אור-וחושך 9,13 — ויש בה גם מושג קרוב לצדק כנגד 'אנוש מאנוש יצדק' שלעיל; ועיין במילון. מצד שני, אפשר לומר, שהנעזב מאמיתו אינו נמנה עוד עם 'בני אמת' (עיין במילון) של האל, וכיוצא בזה 'נעזבתי מבריתכה' (35,4). לקרבה שבין 'אמת' ו'ברית' השווה גם 30,10.

18 ולכול הנעזב ממנה: רעיון זה בא כאן במפתיע, וכוונתו לחזור אל הדיון בתלותו של האדם בחסדי האל.

20 ותסתירני]: כאשר הם זוממים לי. ואם: נראה לי, שהכוונה: 'זהם'; אל"ף תחת ה"א מחמת רפיון הה"א במבטא, כמו 'באמרות' (= בהמרות; סרך 26,6); השווה: 'שלבתה' (30,8); והשווה עוד: 'האמו' (ירמיה נב, טו) כנגד 'ההמו' (מלכים ב, כה, יא) ועיין מבוא. סעיף 7. 'זהם' בא בניגוד ל'אמתה' בשורה הבאה, וכך מתקבל המשך נאה, ולפי הנחה זו השלמתי. לפי הוראתו הרגילה של 'ואם' קשה לפרש ולהשלים את הצלע, שכן אז יהיה 'ואם' לבושת פנים [... 'רישה של משפט תנאי, אבל הליקוי שלאחריו קטן מלהכיל את הסיפה ההכרחית של משפט כזה (ואם לבושת פנים כן) תרונגי אפיצם כי כבודכה] לי היא ההשלמה הקצרה ביותר, שאוכל להציע לפי הנחה זו).

לבעלי ריבי לבו[שת פנים]
 וכלמה לנרגני בי |

23 כי אתה אלי למו[דיך הודעתני]

תריב ריבי כי ברז חכמתכה הוכחתה בי |

24 ותחבא אמת לק[ץ הגלותה]

ורזך ל[מועדו]

ותהי תוכחתכה לי לשמחה וששון |

25 ונגיעי למרפא ע[ולם וצרי] נצח

ובזו צרי לי לכליל כבוד

26 וכשלוני לגבורת | עולם

כי בש[כלכה הודעתני]

ובכבודכה הופיע אורי

27 כי מאור מחושך | האירותה ל[י]

ותתן מרפא למח[ץ מכתי]

ולמכשולי גבורת פלא

[לבעלי ריבין]: על-פי 28,7, השווה ישעיה מא, יא-יב. — לנרגני בי: שאר השורה חלק. — 28) למו[דיך]: הלמיד תלויה; השווה 10,7. — 29) לק[ץ הגלותה]: השווה 11,5. — וששון: הוי"ו הראשונה פגומה. — 28) בש[כלכה]: עקבות הכ"ף נראות.

22 לנרגני בי: שימוש בנסמך, כמו: 'חוסי בו' (תהלים ב, יב) וצירופים דומים במקרא, עיין גינוסיס-קאוטש, סעיף 130a. 'נרגן' מצוי במקרא (משלי כו, כ; ועוד).

23 תריב ריבי: לפי שמואל א כו, טו; ירמיה נא, לו ופסוקים דומים. כי ברז חכמתכה הוכחתה בי: יודע אני שישועתך מובטחת לי, כיוון שהייסורים הבאים עלי כעת הם רק תוכחה מצדך, שנגזרה עלי מטעמים נסתרים ונבונים. 'רו' מציין לעתים את הדרכים הנסתרות שבהן נוהגת ההשגחה העליונה, השווה אור-וחושך 11,16, ועיין במילון.

24 ותחבא אמת לק[... מועדו]: מאמר מוסגר המוסיף הסבר ל'רו חכמתכה' וטעמו: אינני יכול להבין את האמת כולה, שעדיין לא הגיע זמן היגלותה. השווה: 'וחבא לאמת רזי דעת' (סרך 6,4); והשווה עוד הודיות 11,5; 25,5. ותהי תוכחתכה לי לשמחה

וששון: מסקנה מן הקודם. השווה שורה 10, ועיין במה שנאמר בפתיחה להודיה זו.

25 ונגיעי למרפא: מכוונתך שפגעו בי היו לי למרפא. ובזו צרי לי לכליל כבוד: עיין במה שנאמר בפתיחה. יש כאן גם סימן להתנהגות של השפלה עצמית כלפי חוץ מתוך רגש מוסתר של גאווה, הבאה לידי ביטוי בסרך 22-23. כליל כבוד: בא גם בסרך 7,4; לשימוש של הסמל השווה במיוחד: 'צדיקים ועטרות לראשיהם' (ברכות יו, א). סמל זה נפוץ מאוד, במיוחד בתרבות היוונית (עיין Pauly-Wissowa, Real-Lexicon, s.v. "Kranz"), אבל השווה גם תהלים כא, ד ועוד במקרא. כליל: מן הארמית; גם בלשון חכמים נהוגים 'כתר' ו'עטרה'; אבל השווה בן-סירא מה, יב; וגם: 'כליל תפארת בראשו נתת לי' (שחרית של שבת). וכשלוני: חולשתי.

26 ובכבודכה הופיע אורי כי מאור מחושך האירותה ל[י]: כיוצא בזה ברך 24-25. האור מתפרש כאן כסמל לישועה; וטעם הדברים: הואיל וזכיתי ליהנות מכבודך (השווה 12,6-13 ובנאמר שם), הפך לי החושך למאור (היינו: הצרה לרווחתה).

27 האירותה ל[י]: בא גם בשימוש שונה במקצת ברך 5,4.

28 ורחוב | עולם בצרת נפש] **כיא אתה אלי] מנוסי**
משגבי סלע עוזי ומצודתי
 29 **בכה | אחסיה מכול מ]דהבה**
ויהי אדוני] לי לפלט עד עולם

תהלים יח, ג; סב, ג; קמד, ב

30 **כי אתה מאבי | ידעתני**
ומרחם [תסוכני ומבטן] אמי גמלתה עלי
 31 **ומשדי הורותי רחמך | לי**
ובחיק אומגתי [תשעשעני בחסדכ] ה
ומנעורי הופעתה לי בשכל משפטכה |
 32 **ובאמת נכון סמכתני**
וברוח קודשכה תשעשעני
ועד היום [פתחת]ה ל[פ]י |

(27) ורחוב; פגום, אבל קריאתו בטוחה. — (28) נפש[י]: 'פשי' מטושטשת, ב'אוצר המגילות הגנוזות': 'נפל'. — מנוסי: 'מני' מקוטעות. — (29) מ]דהבה]: השווה 25,8; 18,12. — עולם: אחריו רווח בשיעור תיבה. — (30) [תסוכני ומבטן]: על-פי 'תסכני מבטן אמי' (תהלים קלטיג). — הורותי: ויזי ראשונה תלויה. — (31) לי: לידו בגיליון 8 נקודות בצורת סגול. — [תשעשעני]: על-פי 21,7. — (32) וברוח קודשכה תשעשעני: קטוע ומטושטש. — [פתחת]ה ל[פ]י: שרידים בלתי ברורים; הקריאה על-פי 7,10, והשווה תהלים פא, יא.

27—28 [ותתן]... בצרת נפש[י]: חוזר על שורת הפאראדופסים 'ונגיעי... עולם' (שורות 25—26), כדי להסבירם. ורחוב: במקום 'רוחב', המלה באה גם בסרך 9,4; וכיוצא בזה: 'ארוך' (1,6, ויעין בנאמר שם).

28—29 מנוסי משגבי וכו': מליצה מקראית לפי הפסוקים שנרשמו לעיל בגיליון התעתיק ודומיהם; אבל אין כאן מקרא שהובא כלשונו. סלע עוזי: השווה 'סלע עוז' (סרך 4,11), ואין כמותו במקרא.

29 לי לפלט: עיין במילון.
 30 מאבי ידעתני ומרחם וכו': לפי תהלים כב, י—יא. הורותי: הורתי, אמי (שיך השירים ג, ד). חולם בריש במקום קמץ. עיין במבוא, סעיף 9. מלה זו שונה מן 'הריה' (או 'הרות') ב-3, 9 (ועוד בדף 3).

31 ומנעורי הופעתה וכו': עד כאן דיבר על רחמי האל באופן סתמי, ומכאן ואילך הוא מונה חסדים מיוחדים. ומנעורי הופעתה לי בשכל משפטכה: הופעת האל היא כינוי למתן הדעת האלהית, כמו 6,4; 23,4; ועיין במילון לשאר שימושי של 'הופע'. בשכל משפטכה: ביכולת להבין את המשפט הצודק הנוהג בעולמך? ל'שכל': עיין במילון; לצירוף 'שכל משפטך' אין חבר.

32 ובאמת נכון: מקורו בדברים יג, טו; כאן משמעותו: ברחמך המוכנים תמיד; או: בצדקך השריר וקיים. משמעותן של שתי המלים מעורפלת במקצת, עיין במילון. וברוח קודשכה: היא הרוח אשר נתת בי, כדי שאהיה ראוי לישועה, עיין במילון. ועד היום: כנגד 'מנעורי' בשורה הקודמת; כל החסדים חלו 'מנעורי ועד היום'. [פתחת]ה ל[פ]י: אפשר לפרשו: פתחת את פי כדי להאכילני, היינו; דאגת לי, לפי משמעותו במקום;

33 ותוכחת צדקכה עם [נעו]יתי
ומשמר שלומכה לפלט נפשי
 34 **ועם מצעדי | רוב סליחות**
והמון [רח]מים בהשפטכה בי
ועד שיבה אתה תכלכלני
 35 **כיא | אבי לא ידעני**
ואמי עליכה עזבתני
כי אתה אב לכול [בני] אמתכה
 36 **ותגל | עליהם כמרחמת על עולה**
וכאומן בחיק תכלכל לכול מעש[י]כה

(33) [נעו]יתי: השווה 19,17. — (34) ועד שיבה: בין הדל"ת ובין השי"ן שריד של אות מחוקה. — (35) [בני]: על-פי 29,7. — (36) מעש[י]כה: שאר השורה חלק, השורה הבאה (שורה 37) חלקה.

או: נתת לי פתחון-פה, את יכולת הדיבור, הנחשבת למתנת האל בהודיות, עיין במבוא, סעיף 54. והשווה 11,7; 21,7. ותוכחת צדקכה עם [נעו]יתי: אתה מוכיחני על חטאי במידת רחמך.

33 ועם מצעדי: עיין במילון.
 34 רוב סליחות והמון [רח]מים: לנוסחאות עיין במילון. בהשפטכה בי: אתה דן אותי במידת הרחמים. ועד שיבה: חוזר ונשנה ב-4,30; כאן חתימה לפיסקה המתחילה עם הלידה; הפיסקה היא אפוא מעין סקירה של חיי אדם (השווה: 'מנעורי, ועד היום'). תכלכלני: שימושו כמו בתהלים נה, כג, וכאן, שורה 36.

35 אבי לא ידעני וכו': מעין סיכום לפיסקה הקודמת וחתימתה של ההודיה כולה. התמונה מקורה בתהלים כו, י והשווה גם ישעיה סג, טו; אבל גם ניסוחו של המשל חריף יותר בהודיות וגם משמעותו עמוקה יותר, כמבואר בפתיחה.

36 כמרחמת על עולה: לפי 'התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה' (ישעיה מט, טו). פרופ' זליגמן העירני, שייטכן לגרוס גם בפסוק: 'מרחמת' וטעמו: יולדת, אם (מלשון רחם, בהקבלה ל'אשה'). לכול מעש[י]כה: ולא רק לכול [בני] אמתכה, כאמור בשורה הקודמת. בעל המגילה מדגיש את רחמי האל המיוחדים לבחיריו, לאנשי חת; אבל אין בדבריו ויתור על הדעה האופטימית המקראית, שהאל רחמיו על כל מעשיו (למשל תהלים קמה, ט). המסקנה הסופית של הרגשת הבחירה: 'כל שאינו זוכה בבחירה ארוך הוא' אינה מובעת עדיין במפורש לא בהודיות ולא במגילות בכללן.